5

TRAGOE-

DIA ALIA NOVA MERCATOR, SEV IVDICIVM, IN QVA IN CONspectum ponuntur Apostolica & Papistica doctrina, quantum utraque in conscientiæ certamine ualeat & efficiat, & quis utriusq; futurus sit exitus.

THOMA NAOGEORGO
Straubingensi autore.

Ad Mercatorem quendam

Ringeris & mordes, isthæc quòd Tragœdia
Fert Mercatoris nomen, atq; clamitas
Quasi te cunctosq; Mercatores uellicem.
At falleris. Neq; enim te uel similes tui
Carpo, quum uestræ rationes atq; studia
Lateant, & prorsus quales sitis nesciam.
At meus hic certe Mercator talis fuit
Vt scripsi, Nam tam bene noui quàm qui optime,
Quare non est quòd te læsum esse censeas.

ANNO LX.

ILLVSTRIS=SIMO PRINCIPI AC DOMINO. D. HENRICO, DVCI *Saxoniæ, Landgrauio Thuringiæ, Marchioni Misniæ, Domino suo clementis=simo* S. D.

VANTVM RELIGIONI *Christianæ, Princ.* Illust. *per Papatus tyrannidem, & doctrinas impias, tenebrarum, pestis, superstitionumq́; inuectum sit, intelligit iam propè uniuersus orbis. Clarius autem perspiciant necessum est, qui* Euangelij *syncera ac sana doctrina instituti, diuinæ ueritatis atque mentis se gaudent habere noticiam; quam* Papatus *aliquot huc usq; seculis neque ipse solum non cognouit, sed omnes etiam homines ab ea abduxit quàm longißime, unde & quàm prauißimas & impijßimas de* Deo *rebusq́; diuinis, ad suum ipsorum interitum concepere opiniones.* Non *aliter proinde illi* Papatum *intus & extra norunt, quàm qui ex ipsis inferis, & mortis terroribus, tenebrarumq́; inuolucris erepti, rectè inter tenebras et lucem, mortem & uitam norunt discernere.* Porrò, *isthæc* Papatus *cognitio, quia ad salutem pertinet, nimirum ut Christiani errores & mala dogmata cauere, & sacram doctrinam*

amplecti sciant, per complures hac tempestate manifestata & ostensa est, ut non ipsi solum recte saperent, sed etiam omnes alios quo ad eius fieri posset, à pernitiosis dogmatis uindicarent. In quo quidem negocio D. Martinus Luthe. syncerus sacrarum literarum interpres, longe princeps & antesignanus fuit, quem postea in hoc ipso imitati sunt multi boni uiri. Neque id iniuria. Viderunt enim Papatus tyrannidem profligare, & Euangelij lumen cunctis patefacere, opus non solum utilißimum, sed & pernecessarium esse. Siquidem summo conatu Papatus laborat tyrannidem conseruare, omnesq; suo iugo subijcere, & Euangelij doctrinam hæreseos titulo toti orbi inuisam reddere & extirpare. Proinde si qui Christianæ libertatis ueritatisq; sunt studiosi, contrà salutis causa id agant necessum est, quo perspicuum fiat omnibus & singulis quantum insaniant, quicunq; aut Papatum sectantur, aut illum præfracte conantur defendere, quorum adhuc ubiq; magna copia est. Quapropter & ego pro mei ingenij tenuitate in hoc theatrum ad Papatus tyrannidem et pernitiosa dogmata qualicunq; modo depingenda; & omnium oculis subijcienda, hortatu & iussu bonorum doctorumq; uirorum processi, composuiq; hanc alteram Tragœdiam, (uel si quis mauult appellare Tragico comœdiam) in qua omnes & præsertim tenera ætas, diuersarum doctrinarum, Papatus nempe & Euangelij diuersos fines animaduerteret. Nescio enim quo pacto puerilis ætas à contionibus &

seueris institutis abhorrere uidetur, faciliusq́; ludicris rebus quàm seriosis ducitur, quod quidem an natura contingat uel accidente quodam externo, nihil hic attinet disputare. At plurimum certe refert, à teneris recte institui, sanisq́; informari opinionibus, quocunque id tandem fieri possit modo. Quippe si qua mundi melioris spes est, eam iuuentus probè instituta deinceps exhibeat necessum est. Nos ipsi documento sumus, quàm difficulter & tarde à saliua semel concepta, atque opinionibus in tenera ætate apprehensis, iam ætate prouecti homines abduci queant. Quæ quidem abductionis tarditas, ut in bonis laudanda, ita in malis reprehendenda & pernitiosa est. Non nihil igitur meo iudicio, boni facere uidentur illi, uel qui quum iuuentuti præsunt, rectissima tradunt, uel qui utrosq; strenue ad recta capessenda exhortantur, ansamq́; ad id quàm commodissimam præbent. In quo quidem genere nos esse uoluimus, quod an simus assecuti, aliorum esto iudicium. Scopus hic certe noster fuit & in priore & in hac Tragœdia, ut iuuentus Papatus doctrinam & tyrannidem quoquo modo animaduerteret, rectisq́; & firmissimis secundum Scripturas, adductis cognitionibus, de peccatorum remissione, & Euangelij summa, de terroribus mortis pro male acta uita, de certitudine uitæ æternæ, quam nemo sanus non quærit, imbueretur, & id per lusum quidem. Finxi enim in hac quendam moriturum uarijs & multis inquinatum sceleribus, mundo mundiq́; studijs dedi-

 tum,

tum, qui quum in extremis peccatorum admoneretur à Conſcientia, uerisq; mortis æternæ agitaretur terroribus, cupidiſsime ſalutis uiam & peccatorum remiſsionem quæſiuit. At *parochus quidam accerſitus,* Papatus *illum dogmatis inſtituit, nimirum, ut in opera & merita collocaret fiduciam, oblitus interim mortis & beneficij* Ieſu Chriſti, *quomodo nos ſola miſericordia à* Deo patre *in gratiam acceptamur, conſentientibus* Apoſtolis & Prophetis. *Ea fiducia* Mercator *(ita enim appellari placuit moriturum) intumuit, ſe nactum uidelicet putans, quo coram* Deo *poßit gloriari, & quod iudicio iræq;* Dei *opponat, quomodo ſanè multi homines ſunt animati. Quia uero impoßibile eſt, ut peccatis agnitis, & animo peccatorum & iræ dei præformidine inquieto, operum meritorumq; fiducia conſiſtat, cum quod nobis plurium malorum quàm bonorum ſimus conſcij, tum etiam, quòd diabolus mirus & efficax artifex eſt, ad refellenda & euertenda opera & iuſticiam noſtram, conſcientiam* Mercatoris *finxi incommodam & moleſtam, ſemperq; reluctantem operum fiduciæ, ita ut* Mercatoris *animus illi doctrinæ acquieſcere non potuerit, nec pacari. Luctabatur ſimul & operum tumida fiducia, peccatorumq; immenſa grauitate, donec peccata, (quod fit) effecere, ut iam iam oblita illa fiducia uitam & ſalutem planè eſſet deſperaturus, ni è ſupernis iuſſus eſſet ſperare.* Inde *ab illa operum fiducia purgatus, certaq;* Euangelij *doctrina inſtitutus eſt, cui inſtitutioni &*

 conſcientia

conscientia & peccata extemplo cessêre, exq; ea in firmissimam salutis spem peruenit. Nemo autem non nouit opinor, isthoc uerbum Euangelij, & cognitam in Christo Iesu solam gratiam, quæ fide apprehenditur, efficere solere. Ad iudicium igitur illa spe fretus accedit. Porrò, quo clarius innotesceret, quid inter Papatus & Euangelij doctrinam intersit, quantumq; utraq; in dei iudicio ualitura sit, ex aduerso finxi alios tres Papatus sectatores, unà cum Mercatore iudicium accedere. Vbi quid sit iudicatum, & qui diuersæ fuerint fiduciæ fines, ex quinti actus contextu legenti patebit. Isthoc figmentum Prin. Illust. quia ad uitæ probitatem & dei metum, atque ad synceram Euangelij doctrinam capessendam hortatur, existimaui neque iniucundum neque inutile iuuentuti fore. Atque hercle idem confido uisum iri, quicunq; candidioris animi de illo iudicaturi sunt. Sycophantas & Euangelij hostes nihil moror, qui, sicuti in priore ita etiam in hac ostendent, quàm egregij sint in aliorum operibus reprehendendis artifices, quum interim ipsi neq; priuatim neq; publicè quidquam in communem utilitatem adferant. Eiusmodi hominum iudicia me nihil mouent, neque boni uiri est, propter quorundam improbitatem à communibus commodis promouendis absterreri. Si quis omnino aut odio aut animi prauitate adductus aliorũ labores uult lacerare, sciat palmam in medio omnibus esse positã, quare procedat in theatrũ, ædat meliora, & nos interim tacebimus. Ego

neque ingenij ostentatione, quod mediocre est, neque cuiusquam odio aut traductione, nisi fortasse Euangelij hostium, Tragœdias aduersus Papatum scribere orsus sum, sed quum uiderem eruditißimis & scriptis & contionibus in negocio Euangelico adultis bene ac satis consultum esse, puerilem tamen ætatem illis ipsis non delectari, non inutile fore ratus sum, Papatum à contionibus in theatrum produci. Quanquam ego id fortasse non ea fœlicitate & eloquentia facere potuerim, qua oportuit, & qua alij facere possent, mihi tamen & in hoc ueniam dabunt candidi lectores, tanquam τῶ πρωτοπείρῳ. Mihi satis est interim cæteris doctioribus & eloquentioribus uel occasionem dedisse, ut debito apparatu ad hoc negocium accedant.. Tuæ autem clementiæ Prim. Illustriß. hunc meum laborem nominatim dicare, & tuis ueluti auspicijs in publicum dare constitui, cum ut meam erga te obseruantiam declararem, primusq; pro adepta hæreditate paterna munusculo quodam literario tibi gratularer, tum etiam, ut in amplificanda Iesu Christi gloria, Papatusq; tyrannide in ditionibus tuis extirpanda, ut hactenus fœliciter orsus es, ita porrò quoque pergeres, quo nec acceptius Deo quicquam, neque tuis subditis utilius facere potes, te adhortarer. Quanquam sanè mea adhortatione tibi nihil sit opus, quum res ipsa per se id abs te flagitet, deiq; spiritus è supernis hunc animum iam olim tibi dederit, eumq; auctturus est procul dubio indies magis. Tantum igitur

peto ut

*peto, ut meum hunc laborem boni consulas, digneris*q; *pro tua in omnes clementia, & me & hoc scriptum in præsidium tuum suscipere, me*q; *habere commendatum.* Vale. Ex Sultza. 26. Maij Anno 1539.

Thomas Naogeorgus.

PROLOGVS.

SI noua (quod aiunt) est contio gratissima,
Huc auidum spectatores animum aduortite,
Nouam adportamus & hanc uobis Tragœdiam,
Cuius nobis ansam etiam Papatus dedit.
Si placet igitur argumentum uobis modo
Exponam paucis. Iussu Christi iudicis
Homines ad iudicium citauit quatuor
Lyochares, nuncium quem mortis finximus,
Inter eos uero & Mercator citatus est,
Quem sic proprio placet appellari nomine.
Is ex citatione insperata anxius,

 A parocho

A parocho doctrina imbuitur Papistica,
Vt à peccatis liber in cœlum uolet.
At doctrinæ illi contradicit (nescio
Quo fato) mercatoris conscientia.
Peccata semper, semper & iram prædicat,
Vnde ille in cordis detruditur angustiam:
Præsertim tamen ut Satanæ uidit codicem, &
Peccata sua in illo exacte scripta omnia, &
Aduersus Satanam omnem ludi parochi operam,
Paulum aberat quum suum desponderet animum.
Verum è supernis est afflatus numine,
Simulq; missi Paulus Cosmasq; medicus,
A Papatus illum repurgant dogmatis,
Certamq; pro peccatis rationem docent.
Quo facto ad iudicium se animo bono parat.
Interea alios tres Papæ edoctos dogmatis
Ad iudicium Lyochares pellebat, quibus
Et mercatorem iungit, sibi bene conscium,
Eo quòd Christi lotus esset sanguine,
Cuius se credit seruatum iri dextera.
Ast alij in se suaq; habebant fiduciam,
Mœstisq; iudicem adibant conscientijs.
Post iudicatis singulis, in inferos
Truduntur tres, at Mercator superos petit.
Tantum est. Diuersarum doctrinarum, exitus
Etiam diuersos è Scripturis tradimus.
Adeste. Non pigebit scio paulisper his
Animum curis uacuum aduortisse ludicris.

INTERLOCVTORES.

Lyochares.
Mercator.
Conſcientia Mercatoris.
Puer.
Lucrum.
Satanas.
Parochus.
Medici.
Chriſtus.
Paulus.
Petrus.
Coſmas.
Princeps quidam.
Epiſcopus quidam.
Franciſcanus quidam.
Michaël.

LYOCHARES.

NE quis requirat qui sim, paucis eloquar,
Lyochares uocor, atræ sum mortis nuncius,
Re fortasse hominibus notior ac nomine
Nam semper inter illos uersor, nec pedem
Aliò è terris quoquam conferre licet. Ita
Perpetuis usq; fatigor hic negocijs.
Quæ sint uel stultus, opinor, posset noscere.
Nolite terreri. Trux sum & sæuus quidem
Verbis factisq;, (ita meus me uoluit pater)
Non nullum tamen haberent à me commodum
Mortales, si suis non ipsi incommodis
Gauderent, haud quaquam curantes res suas
Quantumuis moniti rectius disponere.
Ad uos sanè iam nil mandatorum adfero,
Quare confidite uerbisq; animum aduortite:
Nam sunt quæ porrò uos omnes scire cupiam.
Nomen tenetis iam, & ut puto, negocia.
Negatis? Dicam si cupitis apertius.
In medijs ego mortales obruo gaudijs.
Ingratus sanè nuncius bene agentibus,
Quin nec amice compellor ab his qui agunt male.
Nam & uarijs cunctos sine discrimine pestibus
Onero morbisq;, si quando illis adfero
A summo quidquid est decretum iudice.
Hoc ad negocium isthac utor mantica, in
Qua mortis omnes aculei sunt conditi,
Supplicia, pœnæ simul ignotæ ac cognitæ

Morborum pestiumq; diuersa genera.
Vultis specimen horum uobis ut proferam?
Scio uos nolle, neq; ut faciam mandatum est mihi.
Profero solum quibus iubeor & debeo;
Quemadmodum & hodie quibusdam protuli,
Et nulla dies mihi abit sine linea. Sed ô
Deum immortalem, quàm securè uiuitur
In terris? quàm nulla est mortis memoria? Nec
Cuiquam iudicij supremi in mentem uenit?
Si non quotidie aliquos de mundo carperem,
Reges, tyrannos, pauperes & diuites,
Ignobiles & nobiles, & sæpius
Firmatam longe uitæ spem mortalium,
Amplas diuitias, imperia, potentiam,
Ambitionem, uoluptates, lucra dulcia, &
Negociationem inexplicabilem,
Repentino incursu fortiter abrumperem,
Possent sanè mortis obliuisci homines. Sed in
Tantis quas moueo turbis rebus in omnibus
Securum demiror illos gerere animum, &
Iniquitati omne studium & operam dare
Posse. Furantur, rapiunt, pergræcantur, dolos
Cudunt, bella gerunt, scortantur, ut illa interim
Omittam hominis sunt quæ interioris hulcera,
Malas opiniones, tenebras cordium,
Quibus sibi mortales mirum in modum placent,
Quasi uero ego nihil sim cuius curam gerant.
Aut nulli sit ratio reddenda iudici,

Nec

Nec rerum finis appropinquet omnium.
Isthuc quum sæpe aliâs tum hodie sensi magis,
Simul ac ad tres hodie mandata pertuli.
Hem quàm nihil erat illis insperatius
Meus quàm aduentus,ac mandata urgentia
Suorum ut operum reddant rationem, & dein
Iudicis in crastinum expectent sententiam? Et
Si uacat èxponam breuiter uobis singula.
Primum Princeps quidam conueniundus fuit:
Is uero diues obsidebat oppidum,
Dira fremens militibus tormentisq; æneis,
Si illud non ante occasum sòlis in suas
Redigeretur manus. Addens,frustra hactenus
Se bella tot annis confecisse plurima,
Et claro incassum celebratum esse nomine
Si homines imbelles oppidumq; nihili, iam
Tandem suæ resisterent potentiæ.
Hæc dicens, oculis arma capit ardentibus,
Hortatur strenuos, ignauis horrida
Minatur, muros quassatos iubet aggredi,
Medio ipse cum primis miscetur agmini.
Hic ego placide accedens,heus inquam,quo ruis?
Mecum tibi eundum est, ut die te crastino
Iudicio sistam: Totus ille expalluit,
Trementiq; statim excidit è manibus lancea,
Quam in ciuium perniciem corripuerat. Et
Adhuc reluctanti illi (ut mos est ferè hominum)
Prolatam mantica ex hac pestem, lateribus

Inflixi. Hic uidisses medicos accurrere,
Tristari proceres & canere receptui,
Turbari milites, exultare oppidum,
Fractosq; in sibilum conatus uortier.
Vt autem inanis uisa est medicorum opera et ars,
Monachus quidam accersitur uentrosus, (ad
Quem ô si habuissem mandata) qui tristem instruat.
(Nam extemplo aderat proterua conscientia,
Multorum ac magnorum facinorum illum admonens:
Hinc illa tristicia, quòd non ratio satis
Ad iudicium pro factis tot subducta erat.)
Et consoletur doceatq; modum quo queat
Peccatis solui, & iustus adire iudicem.
Quæ monstra eum docuerit post uidebitis.
Sic doctus rem diuinam audit & absoluitur,
Quantumuis reclamante conscientia,
Operibus nullis exoluisse debitum,
Nec rationem factam accepturum iudicem.
Monachus contrà duello certat uincere
Donec commentis, multis & periurijs,
Comptisq; nugis preßit conscientiam.
Cuius rei gratia multa tulit munera
A principe, ut semper solent mendacia
Donis in mundo ueritatem uincere.
Fortiter interea tergo conscientia
Fascem illi debitorum astringit omnium.
Ita quidem Princeps ut mecum eat accingitur,
Monacho suam pro illo dante animam pignori

Nullo

Nullo pacto rationem posse fallere, aut
Reprobari. At res uerum docebit postea.
Et ut rem in uerba conferam paucißima
Haud secus & imparatos adij alios duos,
Nempe instituti Franciscani simiam
Quandam, et male ἐπισκοποῦντα quendã episcopũ,
Haud secus & isti luctabantur strenue,
Nugis ut uicta tandem conscientia
Quiesceret. Haud secus & utriq; debita
Fascibus imposita sunt à conscientijs,
Fortasse ut intelligerent, quàm belle sibi
Pro debitis tot esset subducta ratio.
His ueni hodie nuncius haud ex sententia,
Eosq; alijs intentos rebus repperi,
Quàm ut suspicarentur adesse extremum diem.
Neque ferè aliter animatos iam offendere licet.
Adeo nullus ueretur male agere, nec parat
Se iudicio quisquam aut rectam uiam ingredi
Discit, probis nec se dedunt doctoribus,
Sed hauriunt pleno gutture mendacia,
Quibus pereunt, quamuis aliter existiment.
Me iussa quidem exequi decet, haud minus tamen
Et ipse salutem desidero mortalium.
Vt, quamuis interiret corpus peste, uel
Alio quouis modo ut decreta postulant,
Tamen ad salutem seruaretur spiritus.
Sed fermè effecerunt ut nullius mihi
Grauis sit interitus, & misericordia

Nulla

Nulla tangar. Nam si iuxta prouerbium
Piscator ictus sapit, in causa quid sit, haud
Video, cur mundi huius uel sapientißimi
Nullis ictibus aut exemplis sapere uelint,
Vt cautius agant, & res omnis iudici
Probari poßint. Aut si id fieri non queat,
Discant saltem qui nam placetur, aut quibus
Ex rebus certo dimittantur debita. At
Horum nulla prorsus tanguntur cura. Ita
Corpus & animam simul laborant perdere, &
Pleno rapidoq; cursu eunt ad tartara:
Vt & ipsa salus tametsi maxime uelit,
Seruare tamen non queat homines eiusmodi.
Et si ex citatis non nulli tandem uel in
Extremis recte ducti poßent resipiscere,
Tum sibi (malum) ductores cæcos applicant,
Mendaces, palpatores, bestias malas,
Quibus ego si liceret cerebrum lapidibus
Libenter excuterem, peste aut fortißima
Tanquam e supernis fulmine tactos perderem.
Quid enim illi aliud faciunt, quam reddunt perditos
Perditiores? & implicatos implicant
Magis atq; magis? lippisq; oculos plane eruunt?
Odio habeor ego propterea à mortalibus
Quod me ueniente soluitur omne gaudium,
Nam sunt linquenda quæ hic habent charißima,
Corpusq; omnigenis perdo calamitatibus
Morti ut concedat dedaturq; uermibus,

Qui fit,ut illi impostores non simili modo
Sint omnibus odio? An qui animam perdit,minus
Delinquit,quàm qui corpus peste percutit?
Aut qui perpetuum aufert minus putabitur
Lædere,quàm qui aufert temporale quidpiam?
Quum illi præstigiatores ex industria
Animabus insidientur,& quod maius est,
Nullius iussu(ut ego)& corpus tandem & animam
Ad æterna ultro promoueant incendia,
Fouentur sedulo,pascuntur pinguibus,
Amice compellantur,& ex summis lucrum
Iniurijs damnisq; reportant maximum.
Quis non hic uel Mosaicæ mansuetudinis
Indignitate rerum motus clamitet?
O stolidos iuxta ac miseros homines.Quàm diu
Vestro serpentes in sinu fouebitis?
Quousq; tandem credetis mendacijs?
Quàm diu animarum carnifices amabitis?
Sed omnis clamor frustra est.Decipi uolunt,
Ipsosq; deceptores ultro prouocant.
At uos tamen prudentiores fore puto.
In eiusmodi rebus ego uersor perpetim,
Asto & deceptis atq; deceptoribus,
Haud cum indignatione mentis paruula.
Quapropter mihi res isthæc sunt notißimæ
Si uobis nondum sunt,faxo tamen ut fient.
Nam adhuc restat citandus Mercator mihi
Qui in hisce ædibus habitat.Hic haud aliter erit

(Vt nunc quidem sunt hominum mores omnium)
Animatus, nec melius sapiet quàm cæteri.
Nisi fortè aliam mentem illi cœlestis pater
Dederit, quod sanè non contingit plurimis.
Sed quid moror adire & pulsare ianuam?

SCENA SECVNDA.

CONSCIENTIA, LYOCHARES.

VAeh miseræ mihi, ut omne meũ ius peruertitur:
Vt indigne opprimor & à familiaribus:
Vt nemo in hac me uult familia respicere.
O ius & æquitas & sancti iudices
Ecquis uestrum suppetias mihi ferre poterit?
LY. O mortis terror, quænam isthæc est fœmina
Quæ pro foribus plorat? Quod ad aspectum attinet
Audax quædam uidetur & mire impudens.
Sed alloquar & percontabor quid sibi uelit.
Mulier quid ploras? quid tibi hic negocij est?
CON. Quid ego non plorem aut uociferer miserrima
Heû quàm æquitate est uiolentior iniquitas.
Lucrum heu lucrum, quàm me festinas perdere.
LY. Quid tibi uelis mulier nondum etiam intelligo:
Dic si potes breuibus, quæ sis, & quid tibi
Molestum sit. Concede huc paulum à ianua.
CON. Ego sum huius Mercatoris conscientia
Qui in hisce ædibus habitat. LY. Quid, conscientia?
CON. Ita inquam. LY. Quid tu ergo hic foris es &
non domi?

CON. Dicam. Ego cum hoc Mercatore à teneris (quod ferunt)
Vnguiculis creui, & una habita sum ex familia hac,
Simul semper procurans res domesticas
Sancte & iuste summisq; meis pro uiribus.
Atq; utinam ille meis paruisset iußibus
Neq; se tot inquinasset flagicijs statim
A primis annis, mihi reluctans perpetim.
Interea uenit huc quædam meretricio
Habitu, quam appellabant sortem, aspectu hercule
Non inuenusta, blanda, lasciua nimium,
Aspicientibus arridebat amice satis.
Non tamen ultro uenit, sed ab illo perfido, in
Alienis quæsita fuit & erepta domibus.
Ea quum non admodum diu hac in familia
Versata esset, mercator eam amare occipit,
Donec nihil ueritus adulterij scelus
Neq; legem Iuliam, cum illa rem clanculum
Habuit grauidamq; fecit. Erat tum illud mihi
Primum graue. Nam nihil præsagibat animus
Boni. Hunc uerbis illum obiurgaui plurimis.
Quod flocci faciens me contempsit rustice.
Et aduenam illam cœpit multo impensius
Obseruare & fouere, ne molestiæ
Illi quidquam fieret à familiaribus,
Vsq; eo, ut quo curari posset ampliter,
Et seruis uictum minueret & stipendia,
Et quotidie quidquam ad labores adderet.

Vnde illam diris deuouebant sæpius.
LY. *Vt illa etiam num exemplis pereat peßimis.*
CON. *Peperit autem non decimo, ut cæteræ solent,*
Sed quinto mense, abortum ut omnes crederent.
LY. *Viuebat ne fœtus tempore tam incongruo*
Aeditus? CON. *Haud poterat uita in illo conspici aut*
Sentiri. Quare exanimatus prorsus pater,
Suo correptum extemplo fœmori insuit,
(Quod & Iuppiter olim fecisse dicitur)
In quo illum alijs gestauit quinq; mensibus,
Ita ut in iusto bis nasceretur tempore.
Iamq; secundo natus (uisu mirabile)
Grandis erat, audacter solus ut incederet
Nec matris unquàm flagitaret ubera.
Statimq; ille puer mihi molestus esse, me
Irritare & mecum certare cœpit. At
Ego tum uincebam illum tamen, neq; potuit
Tametsi maxime cuperet me opprimere. Iam
Vero ut adoleuit cœpitq; esse charior
Ipsiq; patri cunctisq; familiaribus
Effecit & uiribus & communi omnium
Sententia, ut multata male eijcerer domo,
Ne unquàm suis quid aduorsarer commodis.
LY. *Quod erat illi puero nomen?* CON. *Pater quidem*
Domesticiq; omnes appellabant lucrum:
Sed alij, illius ut perspecta est audacia
τόκον græco uocabant nomine. Scilicet
Rebus propius inspectis æqui iudices.

 LY. Male

LY. Male uelim dispereat seu lucrum seu τόκος
Vocetur. CON. Ita ego misera multum temporis
Pro foribus asto, in æstu, frigore & imbribus
Et exeuntes & intrantes obsecrans
Vt intromittant, patianturq; uel infimi
Subsellij esse, si quidem prior locus
Et dignitas negaretur: Sed tauricum
Tuentes, nolunt, prohibente atq; ianuam
Custodiente lucro, nullam aliam (quod sciam)
Ob causam, nisi probis quòd gaudeo operibus,
Et semper improbis aduersor sedulo.
Quum è regione lucrum impense gaudeat improbis.
LY. Quæ te ergo mala crux agitat, ut maioribus
Et fortioribus aduorsere, quod solet
In proprium haud raro cedere exitium? CON. Eho tu
Suades, ut cunctis non solum tacentibus
Sed applaudentibus etiam uel pessimis
Factis, & ego taceam nec aduorser? Nihil
Agis. Ante me cœlesti tactam fulmine,
Aut cæcam surdamq; uelim, quàm isthæc perpeti.
Lucrum eijciat, Mercator ipsus opprimat,
Erit tamen aliquando tempus & locus
Vt & Lucrum huius det pœnas audaciæ
Et ego negociatori isti perdito
In faciem stetero, & omnia eius improba &
Scelerata facta in memoriam redegero.
LY. Vt impudens es, nil alienum feceris.
CON. Nondum etiam me huius puduit impudentiæ.

Pudeat mendaciorum & facinoris mali,
Non ueritatis, officij, & operis boni.
Sed cur ego tibi hanc denarraui fabulam?
Num ut irrideres? Et non potius ut inopi &
Afflictæ in his suppetias ferres casibus?
Odiosum hominum genus, aliorum incommoda
Casusq; diligenter expiscantium,
Ridendi ut habeant materiam, non ut iuuent.
LY. *Non huius sum farinæ mulier, ne putes.*
Sed iam faxo domus ut isthæc tibi pateat,
Iusq; tuum poßis obtinere, & in locum
Et dignitatem restituare pristinam.
CON. *Ah ne me falso ducas gaudio obsecro.*
LY. *Ne timeas, me uide. Sequere hac sis iam.* CON.
Sequar.

SCENA TERTIA.

MERCATOR. PVER. LVCRVM. LYOCHARES. CONSCIENTIA.

P*Erscripsisti ne iam rationes mercium,*
Simul & dati & accepti, quantumq; fecerim ex
Exoticis alijsq; mercibus lucri?
LY. *Domi est. Auscultabo paulisper quid gerat.*
Nam nescio quid loquitur. PV. *Ne cures. Singula*
Perscripsi & digeßi in suos tomos. MER. *Bene.*
At diligenter. PV. *Accuraui sedulo.*
MER. *Vide sis, ut rationes constent omnium.*
PV. *Ne dubites inquã.* LY. *Tamẽ ego me in rationibus*

Non esse certo scio. MER. Verborum tibi quidem
Nil deest, at in rebus permultum sentio.
Si uis mercaturam discere fœliciter,
Attentus, cautus, diligens, industrius
Oportet ut sis, nullus te fugiat dolus,
Versutijs tibi sit instructum pectus, &
Periurijs nihil moueare pro lucro.
LY. Sed, scio, mouebimini sexcentis pestibus.
Hæc arguunt satis mulier, te nec domi
Esse, neq; istum tuis consilijs corrigi.
MER. In primis isthuc cogitato iugiter
Ne pluris emas quàm uendas. Hoc sit tibi scopus.
Ad hoc tua omnis referenda est industria.
Quod ut assequare, occasiones temporum
Obserues, uendendi & emendi, scilicet.
LY. Sed nullus obseruat moriendi tempora.
MER. Haud secus & deteriora & propè perdita situ
Primum curato exponere; Et si quis uelit
Emere recentia, tu ueterrima clanculum
Obtrudito. Quin & inter ementium manus
Solerter merces commutare discito.
Interdum etiam recentium aliquid uendito,
Donec homines illexeris ad te ut confluant
Solum, tanquam inter plurimos iustißimum.
Sunt & alia quotidiana quædam non secus
Accuranda. Ex mensura nec non pondere, &
Frequenti temperatura, aut, si apertius
Vis, curatura mercium, multum lucro

Accedit. CON. *Audis ut operam huic dent maxime,*
Me abiecta & oppressa penitus? LY. *Vt audio*
Lucrum uocant quod est iniquo proximum.
MER. *Comiter emptores inuitandos censeo.*
LY. *At te ego profecto haud inuitabo comiter.*
MER. *Duplo indices fac semper mercimonia,*
Ignaris præsertim, & si quem conspexeris
Aut stupidũ, aut simplicem, & qui appellat perperam
Quas quærat res, & hominum ita ignorantia
Vtare, ut marsupium tibi lucro turgeat.
LY. *At tu turgebis paulò post peste ualida.*
MER. *Nam ut perhibent, stultis facilime emptoribus*
Quisq; institor obtrudit suas res cum lucro.
Quare fac ut homines perdiscas noscere.
Qualescunq; autem fuerint homines, memineris
Semper tamen iniquum petere ut æquum feras.
Foro etiam utere perdiligenter. Caue etiam
Te segnicies capiat, sed primus omnium
In nondinis adsis, primus & exponito,
Reponito ultimus, redito domum ultimus.
LY. *Vah si tantum operæ sumerent homines, boni ut*
Fierent, bono hercle animo iudicium accederent:
MER. *Nullum ex quauis re & quamuis exiguũ lucrũ*
Spernas aut negligas, neq; unquàm isthuc tibi
Turpe putes. Quid enim tu facias? Si non fuit
Olim Vespasiano turpe Cæsari,
Ex lotio male olenti colligere pecuniam,
Neq; tibi id quisquam uicio uerteret. Et, ut male

Cedat, maledicisq; lacerere uerbulis,
Quàm facilius ferantur uerba quàm inopia
Fac cogites, quantaq; sit dulcedo lucri.
Proscindi tolerabilius est quàm conspui.
PV. Scio: MER. Quare animū caute aduertas quæstui.
PV. Meminero. MER. Partis sequitur honos ac digni-
Pecunijs, tuos inter ut emergere (tas
Et supremus fieri possis ex infimo, &
Contingat uita tibi uel tandem umbratica.
PV. Intelligo. LY. Hæc sunt uestra studia perditi.
Hæc uos nequissimi senes infantibus
Ferè occinitis magnaq; inculcatis opera.
Nemo horrorem mortis nec iudicij metum
Pueris proponit, quo ipsis à cunabulis
In iusticiæ illos duceretis semitas.
Vt omni ab iniquitate cohiberent manus
MER. Vides quàm molliter lucrum curauerim,
Quàm turgeat, quàm auro argentoq; splendeat,
Tu cogitato ne quid illi detrahas,
Sed id iuxta mecum obserues & diligas,
Omniq; industria operaq; illi seruias.
Quò fiet, ut te illud uicissim diligat,
Augeat & fortunis magnis & honoribus,
Et publici propediem faciat principem
Consilij, quod mihi contigisse perspicis.
PV. Dabo equidem operam pater. MER. Heus tu, tibi
dico lucrum.
LY. Quid est? MER. Hunc mihi puerū quæso obser-
ues probe, Adhæ-

Adhæreas, foueas, reddasq; diuitem.
LVC. Si me obseruauerit & coluerit unice,
Si caute adhæserit & me sibi habuerit Deum,
Si uigilauerit & fuerit adiussa impiger,
Opera (ne quid dubites) pro opera pensabitur.
LY. At ego faxo ut hæc disturbentur fœdera.
MER. Scio te uelle coli, & merito quidem hercule,
Nam per te solum homines redduntur inclyti.
Quare puer, nullos illius gratia
Labores fuge, feres iucunda præmia.
PV. Præceptorũ memorem dices, MER. Cras scis mihi
Ad mercatum esse eundem Francofordiam,
Domum ut illinc decem aureorum millia
Ex societatibus feram. Quare domi
Tu interea rem bene geras. LY. Intercludam ego
Hoc iter. PV. Accurabo. MER. Interea ego neminem
Meas in ædes intromitti uolo, nisi
Quis debitorum ad te numeratum uenerit.
LY. Heus heus. Ecquis ianitor hic est? Ecquis aperit?
MER. At at, quis ita fores pulsat centaurice?
LV. Nullus aperiat, nullus quidquam respondeat,
Nam mihi uidetur esse conscientia,
Quæ semper his proterue uim foribus facit.
CON. Audis mi homo, ut lucrum ne intromittar caue?
LY. Bono animo sis. Nisi me fallunt istæ manus,
Istas tibi fores expugnatas dabo.
Hem, nullus audiet? MER. Hic profecto ianuam
Effringet quisquis est. Quin despicis puer

Mox per fenestram, & quid sibi uelit rogas?
PV. Quis est? Quid hic tibi debetur homo peßime
Vt foribus uim facias? LY. Intromitti uolo.
PV. At nobis ocium non est operam dare
Mendicis, nec domus isthæc mendicos amat.
LY. An tu me mendicum arbitrare carnifex?
Nisi aperis assulatim has comminuam fores.
MER. Notum esse oportet, qui sic minitatur malum.
Nomen roga. PV. Hospes, quod est nomen tibi?
LY. Lyochares uocor. ME: Abeat in maximā malam
Crucem. Nemo mihi est istoc notus nomine.
LY. Sed aperi inquā actutū. PV. Multū immodestus es
In conueniendis hominibus. Noli fores
Frangere. Responde primum, quid negocij
Habeas. LY. Est mihi quod Mercatori nunciem.
PV. Adfers pecuniam? Si non adfers abi in
Malam rem. LY. Eam profecto uobis adfero.
Sed ociose tute tecum disputa.
Ego his loquar foribus. PV. Parce foribus obsecro
Hic hercle peruicaciter oppugnat fores.
Quid si ante aperiam quàm confringit cardines?
MER. Melius est. Sed tu mihi gladium cedo, & lucrum
Aliquò abstrudas, Nam hic hercle prædatum aduenit
PV. Quid si inclamem ciues ut suppetias ferant?
MER. Nihil opus est tumultu. Ego illū monomachus
Latronem accipiam, ne frustra huc peruenerit.
Tu mox lucrū. PV. Heus huc te lucrū in arcā condito
Ne te uiolentus hic latro inuentum opprimat.

Ah tu cohibe uim donec adimo repagula.
Quin cessas paulisper? Quid nunc? Patent fores.
Quid uis? Quid quæris? Quid debetur hic tibi
Nisi malum? LY. Ne mihi obsistas puer, nisi
Mauis cerebrum comminui tibi. Iam sequere tu,
CO. Quid si ante omnia mactemus maledictũ lucrũ
Quod ad fores est? LY? Vbi? Non est. Videbimus
De illo post. MER. Hei mihi, spasmus neruos cõtrahit.
Iam iam perij planißime. Occidar, quasi
Pullus gallinaceus. Haud iusto tempore
Me nerui destituunt. Sed & hic, ut conspicor,
Inermis est. Bipedum scelestißime, quid est,
Quod contra leges & maiorum iura, uim
Mihi facias, & id meæ domi quidem?
LY. Sic soleo. Adorior homines ut animo collibet
Vel ruri uel domi, ubicunq; est occasio.
Nec pareo maiorum quidquam legibus.
MER. Recte latronum more. Sed faxo hercule
Vt cæteris exemplum sis latronibus,
Quum in excelsißimam te sublatum crucem
Conspexerint. Sed curre Puer, & publicos
Magistratus magistros huc ad me uoca.
Quæ hæc est miseria, ut nullus domi suæ &
In ciuitate libera tutus fiet?
LY. Nihil est opus ministris publicis puer.
Quare subsiste paulisper, donec scias
Vtrum medicos an carnifices huc aduoces.
Audi Mercator. Mortis adsum nuncius.

MER.

ME. Quid? Væh misero mihi. LY. Mortis adsũ nũcius
MER. Heu totus langueo. LY. Mortis adsum nuncius
MER. Tace obsecro, terrores subiti me opprimunt
LY. Tamẽ adsum mortis nuncius. MER. Heu spiritus
LY. Et iubeo, ut hac relicta uita & opibus, (abit.
Honoribus, amicis, lucris, negocijs,
Bonisq; huius uitæ abdicatis omnibus,
Operum, studiorum, uerborumq; iudici
Probatam cras reddas rationem. MER. Væh mihi.
Tonitrua & grandinem loqueris. Quid agam miser?
Quo me uortam? Ah licet ne paucis te alloqui?
LY. Quid uis? Loquere. MER. Quæso te maiorẽ in
Ne mihi succenseas quòd tibi dixi male. (modum,
Neq; te neq; tuam cognoui potentiam.
Alio modo notos compellamus, alio
Ignotos, ignotis raro suus datur honos.
Tui candoris est, mala consulere boni.
LY. Nihil moueor maledictis, nec quidquam insolens
Abs te mihi accidit. Vbiq; ferè isthoc modo
Suscipior, rarus iam mihi dextram porrigit.
MER. Quãdo igitur nil mihi succenses, porrò obsecro
Supplex, ne in ipsis me uoces negocijs,
Sed in aliquot annos hunc mihi diem proroges.
LY. Non mea res agitur, iudicis sententia
Te urget, quæ nullis mutari precibus potest.
MER. Tamen Ezechiæ dati sunt anni quindecim
LY. Vt isthuc memoriter tenes. Sed unius
Scis priuilegia, communem non destruunt

Legem.

Legem. Non cuiusuis tantum ualent preces.
MER. Heu cor mihi dißilit. Tamen negocia
Quædã mihi uix dum effecta sunt, ad quæ annus aut
Ad minimum menses undecim (nam grauia sunt)
Requiri poßunt, ut conficiantur probe.
LY. Etiamsi mille annos perpetuos uixeris,
Non cuncta tamen confeceris negocia
Nam uno nondum confecto succedit aliud.
Cõficient alij quod tu non confeceris.
MER. Heu totus horreo. Ah ah, hæredes nesciunt
Qua cuncta transigenda sunt solertia.
LY. Discent natare aquis in os fluentibus,
MER. Interimis me tuis dictis. Tantum modo
Sex oro menses concede, ut melius mihi:
Subducatur ratio reddenda iudici, &
Donec raso uertice me fune cinxero,
Bonis permultis exornatus operibus,
LY. Neq; sex neq; quatuor, tametsi spondeas
Catena aut centum te cincturum funibus.
MER. Væh mihi miserrimo, ut es inexorabilis.
Certe exorari quattuordecim dies
Posse reor, donec rediero à Francfordia,
Nam illic haud negligendum est mihi commercium
LY. Mihi committas, ego tuo fungar munere.
MER. Ludis tu nunc quidem. Num tot dies putas?
LY. Ne unũ quidẽ. MER. Heu genua labãt, Cor angi
Exanimor totus. LY. Animam prende fortiter. (tur.
Nam magnam uim tibi adfero pecuniæ.

MER. Pecuniæ uim? Redeunt uires denuò.
Si adfers pecuniam, haud exiguam in spem uocas:
Pecuniam ergo cedo. LY. Imò pestem accipe,
Quæ te profectò die consumet crastino.
Hæc est moneta quam adfero mortalibus.
MER. O spes & opes meæ. O urgens necessitas.
O fatum ineuitabile. Væh uitæ meæ.
O dolor & gemitus quàm ex improuiso mihi
Adestis, quàm cito cuncta abiere gaudia.
Oh oh quàm uror, quàm dolor est cordi proximus
Capite me famuli, & in lectum reponite.
Cogite medicos, & antidota quærite
Ne me fatalis isthæc consumat dies,
LY. Vel centum cogite medicos, nullus tamen
Huius pestis telum poterit auertere.
MER. Eheu lucrum lucrum, quàm me tui obliuio
Cœpit, quàm non lubet tibi posthac dare operam.
LY. Ehem mulier? CON. Quid est? LY. Huius uim cō
Ferociam repreßi, finem audaciæ (tudi.
Imposui, nec iam est quod formides amplius.
CON. Bene actū, et tibi pro opera hac magnā habeo
Nunc facilime locum meum occupauero. (gratiam.
LY. Nunc age, lucrum, quod tibi molestum prædicas
Fuisse, in omnibus apothecis quærito, in
Arcis, cellis, cameris deniq; & armarijs,
Mihiq; inuentum renuncia. CON. Repertum adest
LY. Hem quàm crassum animal. Hasce actutū cōpedes
Accipe. Prohibebo ne per omnes angulos,

Terrasq; & maria uolites, nec hominibus in
Foro ullam post hac exhibeas molestiam.
LV.*Fortasse parum uobis uidetur, familias*
Patrem oppressisse, nisi etiam mihi compedes
Immerito & innocenti inijciatis. LY. *Etiam*
Mutire audes nequam? CON.*Eia innocenti tibi.*
LY.*Prætérea & scabie te condono gallica.*
Faxo quoq; (quo dignas des pœnas facinorum) ut
Turpiter ab huius distrahere hæredibus,
Membratimq; lacerere à canibus aut equis,
LV.*Magnum dirumq; malum, malis hæredibus*
Dari in potestatem. Sed tolerabo omnia
Quandoquidem isthuc rerum expetit necessitas.
LY.*Hostibus opressis, pax est conscientia.*
Quare Mercatorem exagites licet ut lubet.
Officioq; tuo dein fungare pristino.
CON.*Sentiet ille quidem, quid sit Conscientiam*
Lædere, neq; meis uelle imperijs obsequi:
LY.*Merito hercle. Sed ego abeo ad citatos cæteros.*
Meum postquàm hic munus confeci strenue.
Nunquid uis? CON.*Vt cito redeas. En tibi gregem*
Medicorũ. LY.*Horũ omnis hic opera frustrabitur.*
Ne timeas. Sed abeo ut reuertar ocyus.

CHORVS.

Quis tantus stupor est cordibus insitus
Humanis? Quis erit stulticiæ modus

Tandem? Quando homines respicient sibi
Vitæ impendere terminum?
Quum mors horribili quottidie manu
Quosdam corripiat, nescia parcere
Vlli, non etiam regibus inclytis,
Quantumuis bene rexerint,
Aut quantum populis extiterint graues
Armis siue minis siue libidine,
Vis læti simul hæc dißipat omnia,
Contundens animos truces.
Quum mors reijciat munera diuitum,
Nec uultum timeat multa potentium,
Nec cedat ualidi uiribus Herculis,
Nec magni faciat preces,
Sed cunctis pariter tristia concinat
Aßistens subito, carmina, cordibus
Vt mißis alijs penè negocijs,
Se mox iudicio parent,
Quid reges agitat, quis furor horrida
Cursim in bella uocat? Propter inania
Gaudent absq; metu commoda sæpius
Riuos ducere sanguinis.
Quid quærunt equites, quid pedites sibi, ut
Rapto iusticiæ transiliant uias,
Audacterq; minis multiplicent mala, &
Id ducant sibi gloriam?
Mercator quid agit, dum studet impiger
Comportare lucrum fraude, dolis malis,

Non magni faciens artibus ex quibus
Fratrum poßideat bona?
Mendaces quid agunt causidici, bonas
Qui caussas reprobant atq; probant malas,
Si spes exigui sollicitat lucri
Mentes nil metuentium?
Quid, qui scorta colunt, & quid adulteri,
Quid fures, quid auari, & quid iners cohors
Verbum Euangelij iam exagitantium?
Omnes iudicium manet.
Durum heu iudicium iudicis in quibus
Nullus regnat amor, nec metus auocat
A mundi illecebris & grege perdito
Et factis procul impijs.
Mors nobis aderit serius ocyus
Cunctis, quum ratio forte nec integra
Nec constans adeat lumina Iudicis.
Fœlix qui excubias agit.

ACTVS SECVNDVS.
MEDICI. PVER. MERCATOR.

QVantum quidem ex certis signis cognoscimus,
Hic homo diu uiuere non potuerit. Intima
Omnia peruasit pestis. Omnis luditur
Nostra opera, qua ægrotis alijs subuenimus.
Quapropter ne, qui uitæ autores credimur,
Mortis spectatores simus, nostræq; quid

Profeßioni committatur absonum,
Abeundum est. Poscamus per internuncium
Mercedem, moneamusq; ut animæ consulat,
Quandoquidem nulla uitæ spes est corpori.
Eho dũ puer ad nos: PV. *Quid me uultis?* ME. *Audies*
Satis perspicimus frustra hic tempus terere nos,
Nec morti herum tuum ulla posse arte eripi.
Res monet ut abeamus, tu nobis postules
Mercedem, moneasq; ut sibi ipsius cõsulat.
PV. *Faciam, Here, Medici abire uolunt & postulant*
Mercedẽ. MER. *Quid? Abire uolunt & deserere me?*
Deus illis malefaciat. Huc me accedant uolo.
PV. *Domini mei, ut se conueniatis herus iubet.*
MED. *Aegre fert nos abituros scilicet?* PV. *Probe*
Diuinastis. MED. *More hominum facit. Omnes sibi*
A nobis mortis differri uolunt diem,
Quasi & hoc herbarum uires efficere queant:
Irascuntur, si mors nostra arte plus ualet.
Sed adeamus. MER. *Quid Medici? num grauißime*
Me iam ægrotante uos abibitis, quasi
Pro opera uestra non poßim mercedem dare?
MED. *Ne tristeris Mercator nec succenseas*
Nobis quidquam. Certa in te deprehendimus
Mortis signa, nec existimamus crastinum
Te uicturum diem, sic te totum obtinet
Pestis, peruasitq; ipsa etiam penetralia.
Nos circa te omnia quæ potuimus fecimus,
Nec est quod à nobis quidquam amplius petas.

Quippe nec ars nostra operatur absq; termino.
Et nos artemq; nostram morti deniq;
Concedamus oportet, quæ uincit omnia.
Quare quum nil possimus amplius, haud feras
Iniquo ambitionem nostram animo quæ sumus.
MER. *Abibitis ergo?* MED. *Te hic grauare nolumus*
Frustra. MER. *Certum est?* MED. *Prorsus.*
MER. *Meq; in morte media*
Relinquetis? MED. *Nec si totum hic decennium*
Maneamus, te morti eximere quisquam potest.
MER. *Ita ne tandē?* ME. *Vt quidē nos deprehēdimus.*
MER. *O stolidos æque ac miseros, quàm corpus suum*
Curæ uestræ uestrisq; credunt pharmacis.
Non cogam uos manere hic, sed per me licet
In maximam quàm primum ut abeatis crucem.
MED. *Parui tua maledicta facimus omnia,*
Vt quæ à male sano sunt profecta pectore.
Numeretur nobis merces ut abeamus. MER. *Hoc*
Est, mercedem audetis etiam pro mala opera
Poscere. Sed quid agam? Absoluam uos ocyssime,
Ne uos gratis hic sedisse possitis queri.
Sed quantum poscitis? MED. *Quinquaginta aureos.*
MER. *Hui tantillū ne?* MED. *nō est nimium à diuite.*
MER. *Non ædepol, sed nimium uestræ est inertiæ*
Et egregiæ uestræ operæ qua morbum mihi
Non depulistis, cæterum auxistis magis.
At heus puer, his numera quinquaginta aureos,
Vt abeant quo digni sunt. PV. *En habetis hic.*

MED. *Habemus & abimus. Tu Mercator uale.*
ME. *Næ ego, si quis alius, infœlix homo sum ac miser,*
Cui neq; in medicis, neq; in amicis, neq; in
Pecunijs uel tantillum situm est opis.
O mortis incorrupta ullis uiolentia
Muneribus, quàm tristes rerum das exitus,
Nec lachrymas nec querelas miserorum aspicis.
Sero hercle te timere didici. Heu quàm meæ
Iam in arctum (quod dicunt) coguntur copiæ.
Diris intus & extra affligor cruciatibus.
Eho dum puer, Parochum accerse ocyus, ut sacris
Me prouideat, ut omnes morituri solent,
Doceatq; modum quo animæ saluti consulam.

SCENA SECVNDA
CONSCIENTIA, MERCATOR, SATANAS.

IAm tempus inuitat ut officium agam meum.
Medici puerq; abiere, sola colloquar
Cum solo, quo me uel in extremis audiat.
MER. *Atqui ingentem congessi uim pecuniæ,*
Qua letificabo hæredes, ut magnas mihi
Post mortem gratias agant. Siquidem aliud
In mundo nihil egi, habitus sum uir diues &
Probus, qui dignus eram præferri cæteris.
Sed unde nobis prodit Conscientia?
CON. *Vnde lubitū est. Sed quid ais nūc? Adsum: tamē*
Quantumuis etiam te inuito. Quid ita oculis

Me tragicis obtuere? Quid teris pedem?
MER. *Quia nihil est, qui tibi comminuam sinciput.*
Etiam tu in conspectum meum audes progredi
Pessima? Mihiq; in medijs iam doloribus
Quidquam loqui? CON. *Quid ni? Nunc est occasio.*
Cur me non opprimis? Cur non trudis foras?
MER. *Certe ædepol si quidquam adesset uirium,*
Pertunderem os isthuc tibi impudens probe.
At iam facile illudis relicto ab omnibus,
Causamq; ex uinculis dicenti. Sed rogo
Te maiorem in modum, quandoquidem tu mihi
Ab ineunte ætate fuisti intima, ne meis
Quidquam doloribus addas, néue uindices
Quód quàm tibi lucro semper adhæsi magis,
Teq; meis ex ædibus exturbaui foras,
Ad miseriæ donec sis acta terminos.
Peccaui, uicisti, uictrici do manus,
Abeas quæso modo nec mihi iam molesta sis.
Afflictis non etiam addenda est afflictio.
CON. *Egóne ut abeam, officiumq; meum deseram?*
Quin adsum, aderóq; tibi & in ipsis inferis,
Semperq; ad aures tua malefacta tibi occinam.
Donec tibi cor fatiscat præ doloribus,
Redigerisq; & tu ad miseriarum terminos.
Neq; lucrum etiam isthuc neque quisquam immorta-
lium aut
Mortalium prohibebit. An nunquam tibi
In mentem uenit me emersuram deniq;,

Quum nullius ius iaceat perpetuò obrutum?
Nunc meus es, nunc uera tibi dicam plurima.
MER. Ea demum summa miseria est, precibus nihil
Miseros posse obtinere. Sed quid ago, inopis
Qui memet animi facio? Patere corculum,
Patiunda quæcunq; imponit necessitas.
Age dum tu, quæ malefacta habes mihi canere?
Quæ uera adfers? Quod est imperium in me tuum?
Quos mihi cœlum petenti narras inferos?
CON. Cœlum tu? MER. Ita inquam. CON. Si quidem asinus aut lapis
Poterit uolare. MER. Quare isthuc? CON. Etiam rogas?
Quia impius & improbus & nihili semper huc
Vsq; fuisti, Deum contemnens iugiter.
MER. Quid. Impium me & nihili, quem ciues sibi
Publici consilij constituere principem?
CON. Nunquam rectè notus fuisti ciuibus.
Neq; mirum isthuc hercule, tot eras tectorijs,
Rerumq; bonarum hypocrisi opertus callide.
Fefellisti ciues & ab ipsis falsus es.
MER. Video hercle ita factum esse ipso sole clarius
Sed quod fuerim impius atq; Deum contempserim,
Mentiris, meq; hic innocentem prædico.
CON. Euge innocentem. Si hoc possis defendere,
Nulla est causa, tibi cur dehinc molesta sim.
MER. Negas igitur? CON. Et maxime. MER. Hem quo modo?

CON. Impius est, quia nulla Dei cura tangitur.
Qui non timet uidetur is contemnere.
MER. Quum dederim eleemosynas pauperibus maximas,
Quumq; inter primos adfuerim in ecclesijs,
Et quottidie certas orauerim preces,
Quin & cum omni ipsius altare supellectili
Construxerim, atq; etiam uestes dederim sacras
Nec expensæ in Missas numerus pecuniæ
Vulgaris sit, sed sortem excedat pauperum,
Tu me Deum non curasse audes dicere?
CON. Non inficias eo isthæc te fecisse, sed
Coram Deo, aio, nullius esse ponderis.
MER. Cur isthuc? CON. Quid multis opus est ambagibus.
Deum non curat qui præcepta negligit:
Sed neq; curat qui non præcepta perficit.
Non in mentem uenit, quid adhuc puer patri
Matriq; feceris? Quo pacto quindecim
Patri aureos surripueris & negaueris,
Et apud sodales nequam eos decoxeris,
Qui à matre correptus eam uerberaueris,
Adeoq; ambos habueris ludibrio, sed &
Exerta lingua illorum iussa spreueris?
Quoties illis mala imprecatus sis? Et haud
Raro illorum peßime capita deuoueris?
Mortemq; optaueris, & ita semper uixeris,
Vt ipsis omniq; familiæ esses dedecus?

MER. Equidem uera memoras, neq; negare queo, ita
Me testibus uel mille oppressum sentio.
CON. Quid memorem, quod iam mortuis parentibus,
Fratrem ueneno sustuleris, ne quis tibi
Cohæres esset, et quasi esses innocens,
Extortis fictisq; illum lachrymis fleueris?
MER. Memini hercle etiam isthuc. CON. Nonne recordaris, quibus
In ganeis fueris, et quòd meretricibus
Seruieris turpiter, & quòd adulter septies
Sis deprehensus, atq; hisce studijs tuam
Nequiter hæreditatem dilapidaueris?
Longum esset narrare, quibus postea artibus,
Furtis, mendacijs, periurijs, dolis,
Imposturis, fallacijs, astutijs,
Sortem illam maledictam ex alienis domibus huc
Raptam intuleris, ex eáq; lucrum produxeris.
Scis ne hoc ita esse factum? MER. Tua opera hercule.
CON. Quid, quod neq; deum neq; homines, nō filios,
Non uxorem, non cognatos, non deniq;
Affines aut amicos tanti feceris
Quanti lucrum? Nam illius causa publicus
Hostis eras immortalium & mortalium.
Illud tibi actionum scopus erat unicus,
Illud adorabas, tibiq; summus erat Deus.
Ecquid negare potes horum? MER. Nihil omnium.
CON. Scis etiam isthuc, quo pacto indignabar tibi,
Quum acceptos ab amico ducentos aureos

Te accepisse negabas & iurabas scelus?
MER. Væh mihi quã uera narras. Quàm me perditũ
Aspicio. CO. Ex Xenodochio, cuius cura tibi erat
Commissa, in singulas hebdomadas quindecim
Rapuisti drachmas, ne domi sumptum ex tuo
Faceres, neue lucro quid decideretur. Et
In hunc modum familiam cunctam annos decem
Huc usq; sustentasti, nec quis ciuium
Abs tę hactenus ausus est rationem poscere,
Nec tu sponte tua unquam curasti reddere.
MER. Heu, quam me malefactis grauas & deprimis.
CON. Si quoties peccasti in deum atq; proximum
Recitare uelim, non hic suffecerit dies.
In summa autem, terræ fuisti pondus, &
Plumbea quæ iam inferis debetur sarcina.
Quibus ex factis audes sperare gratiam?
Quo Pegaso superos adibis perditus?
Qua spe, qua fronte impius aspicies iudicem?
Qua deniq; æternos ignes fiducia
Effugere poteris? An non in mentem tibi
Venit, quàm grauis ultor sit iniquorum Deus?
Quantus sit æmulator legis traditæ?
Quàm non suis parcat nec parserit hostibus?
MER. Væh mihi perpetuo ut me trudis in angustiam.
Discede à me obsecro, nec mihi quidquam occinas.
Spinas, tribulos & uerba loqueris saxea. CO. Haud
Discedo, sed ostendam tibi qualis uir fies:
Sed recte Satanam uideo accedere, hic tibi

Non facta solum sed uerba quoq; singula
Ex codice ostendet, te ut planè perditum
Agnoscas. MER. Hei mihi. Vbi est? CON. Eccum
quàm proxime.
MER. Ah quò nunc fugiam miser? CON. Ad sortem
censeo,
Cur non etiam lucrum inuocas? SAT. Cætera quidem
Recte omnia habent. Doctores omnes sentiunt
Quæ maxime uolo, ut discipulorum mihi
Ex retibus cuadat nullus. Nunc uiso, quid
Mercator agat rerum, an se quoq; iam accinxerit
Vt unà cum alijs cras prandeat apud inferos:
CO. Audis quid loquitur? Cras prandeat apud inferos
Mer. Veh mihi, Quis ex huius me eripiet unguibus.
CON. Lucrum, lucrum inuoca, cultus ut sit memor.
MER. Nihil facilius quàm subsannare miseros.
SAT. Quid agitur? Ecquid uos accingitis ad iter?
CON. Curatur sedulo. Hunc ego totum tibi
Dedo. Nam imperij scita tui secutus est.
SAT. Scio. Codex hic omnem operam testabitur.
MER. Deus te perdat Satana, quid mecum tibi
Rei est? Quid hic quæris? Cur non quo dignus es
Abis? SAT. Diu iam mihi tecum est commercium:
Te quæro. Quin & tu mecum quo dignus es
Abis? MER. Tecum pessime? SAT. Ad Acherontem
inquam ueni.
Vbi magna tuorum turba sedet sodalium,
Turpi lucri cupidorum, furum, rapacium:

Nec non diuersis deditorum sceleribus.
MER. Vbi me locorum hominem nouisti eiusmodi?
SA. Vbi quæris? Inspice hunc & pellege codicem.
Repperies quid, ubi, quoties, quando, quomodo,
Qua, per quos, cur, quibuscum, quibus, & omnia.
MER. Hei misero mihi, quam accurate scripta omnia!
Quantus numerus, quantaq; rerum est indignitas:
CON. Iam nunc inficiator uel minimum si potes.
Equidem & ego sum singulorum conscia.
SAT. Nonne intelligis ex his te fore acheronticum?
MER. O si mihi terra dehiscat, & colles meum ab
Irati iudicis aspectu operirent caput.
Heu iam inferos iam æternos ignes sentio!
SAT. Pulchre dicis. Nos interea saltabimus,
MER. Nemo esse potest iratior cui sit Deus,
Nec in quem fortius sua tela torqueat
Quàm in me. Videntur uniuersæ in me unicum
Conspirasse creaturæ, ut nusquàm sit salus,
Nusquàm perfugium, nusquam & auxilium mihi:
Superne uenit ira atq; indignatio,
Interne infandos cor gemitus excreat,
Inferne, pœnæ annunciantur horridæ.
Neq; id immerito. Quis enim me peior? Quis deum
Audacius contempsit? Aut quis hominibus
In omni iniuriarum genere unquam fuit
Grauior? Oh oh oh quàm male & quàm perdite
Et uitam omnemq; collocaui industriam.
SA. Vere quidem, sed frustra narras omnia,

Cras mecum ibis, non est quod speres gratiam.
MER. *Animaduerto prorsus nullam pestē ita grauem*
Nullum esse tormentum tam formidabile,
Quàm est uel leuißima peccatorum sarcina.
O si ueniat parochus, qui aut istam sarcinam
Auferat, aut os obturet conscientiæ,
Aut execrando Satanæ rumpat codicem;
Cuius me ad mortem adigit & commemoratio.
CON. *Mihi quisquam obturet os? Aut huius codicem*
Dilacerare queat? MER. *Meliora ego quam dicitis*
Huc usq; spero, quamuis cor grauißime
Per uestras semper affligatur nænias.
SA. *Nihil moramur spem, modo desperatio*
Claudat uitam. MER. *Nondum peßime. Sed ecce iam*
Huc pastor aduenit, à quo consilium petam,
Quō pacto uestras effugere poßim manus.
Atq; heu uos à me pellat (si quidem mihi
Omnino est moriendum) ne me terroribus
Perpetuæ mortis desperatum ad tartara
Rapiatis. SA. *Rectam instas uiam. Nam te quidem*
Frustra quiduis sperantem rapiam ad tartara.
Nec huius pastoris consilium, qui suis
Ter stultior est ouibus, cassa nuce pendimus:
Sed cymbalum tinnit, fortasse aliquid sacri
Secum adfert, ut asinus portans mysteria.
Sed heus, tu propè lectum hic consiste, in angulum
Ego interim concedam hunc, & uenientibus
Perstringam oculos, ne nos uidere poßient.

SCENA TERTIA.

PAROCHVS. PVER.

Mira profecto narras. PV. *Tamen uerissima*
PA. *Venisse quendam qui se mortis diceret*
Nuncium? PV. *Ita inquam.* PA. *Pestemq; hero attulerit tuo?*
PV. *Res ipsa docet.* PA. *Et secum conscientiam*
Introduxerit, atq; male lucrum multauerit?
Luctuq; graui totas ædes impleuerit?
PV. *Nil uerius offendes.* PA. *Mediciśq; iratum herum,*
PV. *Nunquam cuiquam iratiorem. Sed fores*
Patent. Ingredere. Iam pridem expectat scio.

SCENA QVARTA.

PAROCHVS, MERCATOR. CONSCIENTIA, SATANAS.

Salue Mercator. MER. *Det tibi Deus quæ uelis.*
PA. *Audio te male ualere.* MER. *Haud ex sententia.*
PA. *Credo hercle isthuc. Sed quid morbi est?* MER. *Pestem uocant.*
PA. *Deus illam perdat.* MER. *Imò me illa funditus.*
PA. *Dirum telum necessitatem prædicant.*
MER. *Sic est. Sed scire hoc paruula consolatio est.*
PA. *Egredimini uos cæteri, ut sine arbitris*
Peccatorum excipi possit confessio.

MER.

MER. Deſperarunt medici me poſſe uiuere,
Quod & per ſe mihi accidit grauißimum,
Tum quod linquenda ſunt quæ habeo charißima,
Tum quod & alioqui mundi huius compaginem
Solisq; iubar aſpicere omnes homines amant.
PA. Verum dicis. MER. Aliud tamen huic grauißimo
Grauius accedit. PA. Quid grauius eſſe queat haud
Video. ME. Tu hercule nihil uides ſi hoc non uides
PA. Quid nam? ME. peccatorum grauior eſt ſarcina.
PA. Nequaquam. Siquidem ego incedo leuißime,
Quum etiam in peccatorum uolutabro hæream.
MER. Fortaſſe nulla te agitat conſcientia?
Neq; tuorum ſcelerum conſpexiſti codicem?
PA. Quam conſcientiam, quemue mihi codicem
Narras? MER. Rogas? PA. Puer mihi narrauit tuus
Ad te quidem introductam conſcientiam,
Sed ignoro qualis ſit illa beſtia.
Peccatorum ego nunquam conſcripſi codicem,
Ita ne perdiligenter ſcripſiſti tua?
MER. Hei miſero mihi. Væ capiti tuo & inertiæ.
PA. Maledicis mihi paſtori? ME. Da ueniam rogo.
Solent languentes eſſe moroſi. PA. Sentio.
MER. Res eſt, ut dixi. Acceßit morbo corporis,
Grauior infirmitas animi & anguſtia.
Simul ac me ſcelerum admonuit conſcientia.
Eam tametſi cupiam nequeo uincere
Vt aut taceat aut abeat, nec moleſtiæ
Quidquam addat corporis grauibus doloribus.

Sed

Sed illa lecta adhærens nunquam desinit
Et scelera obijcere & iram canere iudicis:
PA. *Vbi est illa locorũ?* MER. *Hic in spõda. Nõ uides?*
PA. *Non ædepol.* ME. *Nihil te hercle uidere arbitror*
Qui tam manifestam non uideas. PA. *Quæ non adest,*
Qui uideam: ME. *Bone deus, adest. Vtinam uero sit*
Quod prædicas, non adsit, nec me exterreat.
Absterge oculos. PA. *Nihil est uicij. Abstergam tamen*
MER. *Vides? Huc aspice.* PA. *Nondum.* MER. *Age*
age iterum atq; iterum
Absterge. PA. *Non uideo etiam si millies*
Abstergam. MER. *Mira hercle est tua cæcitas. Vide an*
Ophthalmia aut labores lippitudine:
PA. *Quàm tu (malum) mihi narras lippitudinem?*
Nihil est uicij. Sed tu nunc me ludos facis.
ME. *Non facio neq; decet, neq; ita accipias rogo.*
Sed amabo te, dic ueritatem, non uides?
PA. *Non hercle quenquam nisi te. Conscientiam*
Quam ais, non uideo neq; uidere adeo uolo.
MER. *Esto, Faxit Deus ut ista à te cæcitas*
In tempore auferatur, ne simili modo
Eam mecum in supremis tandem sentias.
Certe equidem ego te huc aduersus Conscientiam
Accersiui aduocatum, ut quidquid hæc mihi
Criminis obijceret, consilio & prudentia id
Tua dilueretur, & internus premeretur dolor.
PA. *Facile id quidem potest fieri, obijciat modò. (dest.*
ME. *Sed tu hæc nõ cernis.* PA. *Quid facias? Si uere a=*

Verba faciat, tum facile illi os compressero.
CON. Scilicet. MER. Audis nunc illam? PA. Audio.
Papæ. Quid est
Præstigiatrix, quòd ades & te non conspicor?
CON. Tu alienā uideas, qui tuam ipsius haud uides?
PA. Quid tu Mercatori huic uiro integerrimo
Molesta es? Cur illum trudis in angustiam?
CON. Quia lubet. PA. Cur non discedis: Cur nō taces?
CON. Quia non lubet. PA. Aedepol te ego mulierem
malam
Arbitror. CON. At ego te nil mentis habere arbitror
MER. Audis profecto quàm procax sit & impudens.
PA. Non mirum hercule si hæc tibi negocium exhibet.
Sed bono animo es. Discedet à te mea opera,
MER. Vtinam hoc fieri possit. PA. Confide tu modo:
Et audiens sis dicto. MER. Quid uis præcipe,
In me quidem nulla erit ad parendum mora.
PA. Primum tua mihi confitere crimina.
Vt absolutus prouideare dein sacris
Tum certe nihil habebit conscientia
Quod obijciat. MER. Optimum erit. Et parebitur.
Aures arrige. CO. Fortasse hūc tu asinū esse autumas?
PA. Cōpesce linguā mulier. MER. Per sacra te omnia
Obtestor, paulisper taceas, in aurem huic
Donec pauxilla quædam denarrauero.
PA. Audacter narra ἄγχι σχὼν κεφαλὴν MER.
Domine mi
Colende, Confiteor tibi me esse maximum

Pecca-

Peccatorem & transgressorem legis Dei.
Verbis, factis & cogitationibus,
Non credidisse, quod quantumq; debui.
Et impium absq; metu operatum esse scelera.
Furem, raptorem, scortatorem, adulterum,
Homicidam, quadruplatorem, ueneficum,
Mendacem, perfidum, sacrilegum, matris &
Patris contemptorem, periurum, publici
Fraudatorem, decoctoremq; proprij,
Et ut summatim dicam, scelerum antistitem
Me confiteor fuisse, quorum me pudet
Iam & pœnitet. Et propterea in animi angustijs
Versor iugiter. His *semper conscientia*
Me excruciat, & Satanas ad inferos trahit.
Nec aliter cor peccata prægrauant meum
Quàm si impositum feram Taurum *cum* Caucaso*t*
Quare si quid potes consilio subueni,
Solue à peccatis, aufer iudicis metum,
Compesce Conscientiam, *Satanam abige.*
SA. *Pappax.* PA. *En præ metu uenter tibi murrat.*
MER. *Non ô bone, sed est aliud uicinum malum.*
PA. *Haud ab re.* Nam *es peccator hercle maximus,*
Nec ullum mortalem tot tantaq; crimina
Designasse audiui. Quia *tamen postulas*
Solutionem, & inferorum Principem
Metuis, mea eris (tantum crede) solutus opera.
SA. *Pappax.* PA. *Tu podici imperare non potes.*
ME. *Possum hercle, sed alius est qui nos ludibrio habet*

PA. *Alius fortasse quia te inuito murmurat.*
Sed responde. Ecquid etiam habes operis boni?
MER. *Recte mihi in memoriam redigis bona opera.*
Quæ dudum peccatorum præformidine
Euanuerant omnia. Sunt equidem plurima.
PA. *Quænã?* ME. *Eleemosynæ pauperibus datæ, pre=*
Afflictiones corporis, ieiunia, (*ces,*
Templorum, concionumq; frequentatio,
PA. *Isthæc tene. Hinc siquidẽ cõficiuntur merita. quid*
Deinde? Ecquid bene fecisti unquam ecclesijs?
MER. *Feci, altaria construxi, ornatum tradidi,*
Binos donaui calices, candelis meis
Totum quotannis templum pellucet quater.
PA. *Euge, his licebit factis coelum scandere.*
CON. *Scilicet.* PA. *Hem quid? Nõ credis?* MER. *Quid*
ni credam ego?
PA. *Putabam te non credere tuo scilicet.*
Ecquos habes patronos ex coelestibus?
MER. *Franciscum, quod & ille olim Mercator fuit.*
Et Barptolomæum, eo quod unus diuitum.
CON. *Cur non & Iudam, qui unus fuit ex furibus?*
PA. *Noli tu quidquam auscultare huic ueneficæ.*
Bellos patronos obtines. Illis tuam
Audacter caussam, teq; totum dedito.
Nunquam ne iuisti quoquam peregrinatum? Et hoc
Ad peccatorum ueniam permultum ualet,
MER. *Nunquã quoquam hercle religionis gratia, at*
Sæpe ad mercatum, & si diutius mihi

In uiuis esse liceret, non illud etiam
Neglectum pietatis opus prætermitterem,
PA. Spondes igitur si conualueris denuo?
MER. Spondeo. PA. Quid autem morti si concesseris
MER. Tum scis me non posse: PA. Imò maxime potes
MER. Quo pacto: PA. Conduc qui tua pecunia
Eant, quod tibi coràm Deo imputabitur,
Perinde quasi tutumet omnia perfeceris,
CON. Quasi. ME. Hoc negare uidetur conscientia.
PA. Pergis huic auscultare quidquam peßimæ?
Mihi crede, mihi tua erit commissa anima, modo
Sufficientem ad res hasce des pecuniam.
MER. Num tantisper mihi erit manendum in inferis
Donec, si quam mandaro, peregrinatio
Sit absoluta? PA. Iudicij diem pete
Aliquantisper differri ut absolui queat.
MER. At quid, si noluerit Iudex annuere? Nam &
Edicto sum iussus adesse peremptorio:
PA. Nihil erit, crede duntaxat, periculi.
Ego animam pro te ausim meam dare pignori.
SA. Papapappax. PA. Audes dictis his oppedere
ME. Non hercle ego, sed Satanas iam oppedit tertium
PA. More omnium facis, qui si quid haud probe
Cecidit, non semet sed Satanam accusant. Volo
Scire, an uerbis meis quidquam fidei habeas?
ME. Cur non quæso, quum te huc ad me uocauerim?
Dic quas nam peregrinationes approbas?
PA. Hierosolymis, Romæ & Compostellæ omnium

Magnorum quamuis criminum eſt remiſſio.
MER. Ain tu? PA. Nihil habeas hoc certo certius
MER. O me miſerum, qui per tot terras mariaq́;
Volitaui, nec ea unquam loca adire contigit,
Peccatorum in quibus eſt condita remiſſio.
PA. Non te adflictes propterea. Da pecuniam,
Ego conducam qui illuc tuo eant nomine.
MER. Si quidem ita uis. Sed quanta opus eſt pecunia
PA. Romam quinquaginta, Compoſtellam dato
Ducentos, Hieroſolymam quingentos aureos.
MER. Dabo tantummodo certa ſit remiſſio.
PA. Certiſſima ne dubites. Deinde ecquas tibi
Vnquam numis redemiſti indulgentias?
MER. Illarum mihi plenum eſt marſupium litteris.
PA. Proferto. ME. Ecce. PA. Oh, ſatis iā cōtra dæmo-
Munitus es. Non eſt quod metuas inferis. (nes.
MER. Putaſne? PA. Prorſus. Iā ex prædictis omnibus
Satis efficax tibi temperabo poculū,
Teq́; abſoluam. MER. Bene. PA. Dilatato gutture
Totum hoc exorbeto. Quæ feciſti omnia.
Bona opera, aut quæ alius pro te aliquis facturus eſt,
Et peregrinationes & ieiunia,
Preces, eleemoſynæ, calices, altaria,
Veſtes ſacræ, templorumq́; frequentatio,
Candelarum multarum procuratio,
Orationes patronorum atq; merita,
Diplomata pontificis & indulgentiæ,
Mala quæ perpeſſus es, & poſthac paſſurus es,

In criminum tuorum cedant omnium
Remißionem. His te absolutum credito.
MER. Facile credidero, si non conscientia
Contradixerit. PA. Hem si sapis, haud morabere
Huius tu contradictionem. MER. Volo quidem
Facere ita ut dicis, sed quo pacto nescio
Vsq; adeo meum animum istius dicta feriunt.
PA. Non hinc faceßis tandem Conscientia?
CON. Nondum bone uir. PA. Quid ita? Hic tamen absolutus est.
CON. Ita, ut splendet qui lotus est carbonibus.
PA. Ego te mulier aliqua credo infectam hæresi,
Quæ clauibus audes Papæ contradicere.
Nunquid habes aliquid huic obijcere criminis?
CON. Eadem quæ prius habeo omnia. PA.
Quid igitur ais?
CON. Aio hunc æterno obnoxium esse incendio,
Neq; bona ulla spe posse adire iudicem.
ME. Audis nunc, ut cœli ex supremo uertice,
Me ad inferos retrorsum præcipitem trahat?
PA. Non cures. Respice in bona duntaxat opera
Atq; patronis salutem commendes tuam.
Si me audis, non tanti huius facies uerbula.
ME. Si poßim. Cerberi latratus mauelim
Quàm uerba istius audiri aduersantia.
PA. Nimis formidolosus es. Ecquid meliuscule
Cor habet ex potione? ME. Nil quod sentiam.
Venter quidem mirum in modum turget, quasi

Quiddam biberim uenenis peius Colchicis,
Bonorum opinor esse operum fiduciam,
CON: Ea tu iam recta perges ad tartara,
PA. Imò ad cœlum nugatrix. Nunc intelligo
Te hæreseos infectam lepra, quum reijcis
Simul & opera bona & operum fiduciam,
CON. Ex nullis factis peccatorum huic prouenit
Remißio, quum in iußis reus sit omnibus,
PA. Age age clarius ostende, quàm hæretica sies.
CON. Dedit ex furto quæ dedit, orauit impie, &
Fuit impietas cunctorum operum semper comes,
Fallit igitur omnis horum operum fiducia,
Et altius perpetuis uritur ignibus.
Quapropter & hic ibit ad acherontis terminos.
ME. Væh mihi, ut hæc semper Acherontem atq; tartara
Occinit. Age quæso Paroche, & hanc melioribus
Aut dictis aut factis abige quantum potes,
PA. Vah, quod ego hanc sceleratam non cerno, ut hoc libro
Dentibus illi excußis, exemplum cæteris
Darem, ne doctrinæ obstreperent Papisticæ.
CO. Libris pugna, quandoquidem uerbis non potes:
PA. Caue etiam atq; etiam Mercator, ut aliquid huic
Credas, Hæretica est, ne & tu in hæresim incidas
Experiar certe an illi os isthuc impudens
Queat obstrui. Dic ueritatem, & audiens
Sis dicto. Post mortem quid uis fieri tibi?

ME.

ME. Sepeliri. PA. Non isthuc rogo. Sed nunquas dein
Missas, psalteria, uigilias, & funebres
Pompas in testamento caueris tibi?
ME. Non: neq; enim huc usq; testamentum condidi.
Condam autem consilio adiutus tuo. PA. Probe.
Placet igitur (quo quiescat Conscientia)
Vt ita condas. ME. Ausculto. PA. Primum ecclesiæ
Sacerdotale & opimum munus tradito, ut
Per illud perpetuo hic tua uiuat memoria,
Cui illud obtigerit, in mißis omnibus
Pro te sacrificabit & exorabit Deum:
Deinde, omnes monachorum & cerdonum ordines,
Rectores ludorum, & caterua clerica,
Te ad bustum cernui comitentur, lugubre
Quid occinentes, quo & manes flecti queant,
Illis fac drachma dispensetur singulis.
Præterea, sub sacro quod pro te agetur, in
Egenos singulos fac argenti uncia
Distribuatur, & ulnæ quadraginta boni
Panni in feretro spem & nuditatem pauperum
Leuent. Sacrificanti mihi pro te, quindecim
Ad altare offerantur aurei probi,
Sin ilia septimo die & tricesimo
Fiant. Interea per monasteria quoq;
Tuæ salutis habeatur ratio. Neq;
Psalteria centum, aut Missas bis totidem putes
Nimium esse. Non hic parcendum est pecuniæ,
Vbi pretiosæ animæ conquiritur salus.

His factis, crede mihi, uel Iudas uel Nero
Vel alius quispiam nebulo turpißimus
Ex inferis supremum cœli uerticem
Peteret. MER. Sed plurimis opus est pecunijs,
Quas hæredes ægre sibi decidi ferent.
PA. Nulla tibi sit hæredum cura, Tuas res age.
Quas, dixi, res in testamentum condito
Quod nullus rite factum audebit carpere.
MER. Quare salutem consequuntur pauperes,
Quorum tota supellex uix aureis decem
Diuendi poßit, neq; tamen interim minus
Peccant, sed in flagicijs hærent maximis?
PA. Non hercle ausim illorum tibi promittere
Salutem. Nam quum debeant quam plurimum
Nec sint soluendo, traduntur tortoribus,
Donec nouißimum quadrantem soluerint.
Omni autem habenti dabitur, quod ita intellige
Vita æterna dabitur habenti pecuniam.
Quare et salus tibi tua est certißima.
SA. Pappax. PA. Tuis uisceribus malefaciat Deus,
Ex quibus ita clara promis toties tonitrua.
Ita ne honestas meam & operam & præsentiam?
Si sic pergis abiero. MER. Rogo te plurimum
Paroche, ne quidquam horum mihi imputes, neq;
Abeas. Certißime enim Satanas tonat haud ego.
PA. Fortasse illum intra uiscera conclusum geris?
ME. Bona uerba. Imò istic sedet in angulo uiden?
PA. Aufer istas nugas, simul et hosce crepitus,

Nisi in medijs relinqui uis doloribus.
MER. *Vtinam Satanæ queam imperare, ne crepet*
Sed in barathrum abeat suo cum podice.
PA. *Deliras hercle, qui ipsus maledicas tibi.*
Quare æquo animo tuam hanc feram impudentiam
Sed iam redi ad te, & audi si uis reliqua,
ME. *Hic sum, loquere.* PA. *Salus tua est certißima*
Propter magnam numorum multitudinem.
Si quidem eos, ut iam dixi, dispensaueris.
Quantum etiam pro salute dederis, optime
Datum est, nec te eius capiet pœnitentia,
MER. *Non poterit hercle, si quidem certa est salus*
Sed uereor non nihil, ne delicta nequeant
Pecunijs redimi, apud illum maxime,
Bonis qui nullis nec pecunijs eget.
PA. *Possunt, crede mihi.* CON. *Præsertim te iudice,*
Sed non apud Deum. ME. *Audis, hæc ut perneget?*
PA. *Si quid huic pergis credere, te ad insaniam*
Cito rediget. Ecquid aliud habes, quo soluere
Tanta queas debita? MER. *Nihil.* PA. *Ecce. Quomodo*
Igitur sperare potes, ne sis in carcerem
Trudendus, atq; tradendus tortoribus?
MER. *Nullo modo.* PA. *Ecce. Ecquam nosti ad cœlum uiam?*
MER. *Nullam.* PA. *Ecce.* MER. *Sed huius te accersiui gratia, ut*
Ostenderes quæ ignoro. PA. *Recte: Sed mihi*

Docenti & ostendenti non uis credere,
Quum hoc tamen omnes discentes facere oporteat.
ME. *Credam profecto, si quidem hanc deuiceris,*
Et cor latum reddideris ex angustia:
PA. *Fiet. Sed & interim mihi credi uolo.*
Condito testamentum ita ut dixi. Vis condere?
ME. *Volo.* PA. *Iam ego ex Missis & psalterijs, & ex*
Cunctis bonis operibus quæ prædicta sunt,
Cordi salubria conficiam catapotia,
Vt melius habeas, nec te Conscientia
Diuexet miserum. ME. *Propera igitur quantum potes*
Nam ex potione nihil sentio leuaminis.
PA. *Confide. Singulatim quodq; glutias,*
Comprime nunc os & acetum naribus admoue.
Ne nauseas. Isthuc magnopere proderit.
Ecquid tandem sentis? ME. *Me planè perditum.*
PA. *Quid, Perditum? Nil operantur catapotia?*
MER. *Multum ædepol.* PA. *Euge, sciebam isthuc antea.*
ME. *Nam pristinis malis adijciunt noua.* PA. *Hem noua?*
ME. *Ita inquam.* PA. *Non dilatatur tibi corculum?*
ME. *Non. Sed uenter mirum in modum protenditur,*
Quasi morbo intercute laborem. PA. *Non est malum hoc,*
MER. *Non. Si quidem perire bonum est.* PA. *Quid hominis es?*
Si appensus fueris in statera, te duplo

Hinc scito fore grauiorem. CON. Vt eò facilius &
Ocyus ad inferorum centrum permees,
PA. Quid gannis propudium. Imò ut operibus bonis
Peccata uincat, & rectà in cœlum uolet:
CON. Quo nam modo ita uolabit uentriosus, &
Graui depressus peccatorum pondere?
PA. At à peccatis est solutus mea opera,
CON. At tua operà immersus peccatis est nouis.
ME. Heu me miserum, quàm me istius dicta perimunt
PA. Deus te perdat conscientia, quæ mihi
Inauditum prius exhibes negocium,
ME. Arte tua (ut uideo) istanc opprimere non potes
Quantumuis animarum te medicum prædices.
PA. Video quid sit, Mouendus est omnis lapis,
Et ad sacram tandem confugiendum anchoram.
MER. Sacra & prophana quæso profer omnia,
Tantum ut quiescat hæc, & cor angustijs
Soluatur. Accipies quidquid poposceris,
PA. Ne diffidas. Sed te iam ad sacra præpares.
Corpus domini Iesu Christi, custodiat
Te in uitam æternam. Iam nunc Conscientia
Si quid potest, obijciat. ME. Ne extimules rogo:
CO. Cur non huic Paroche porrigis & sanguinem?
Cur quæ coniunxit Christus, tu discerpere
Audes? Cur non huic sacrum das integrum.
Quid hic ita male de te meritus, ut reum
Faceres, atq; etiam sacrilegio inuolueres?
PA. Quid tibi (malum) mulier isthæc curatio est?

Priscorum patrum sanxit hoc autoritas,
Vt populo detur corpus absq; sanguine,
Nè sanguinem male cauta plebs effunderet.
Et istuc factum tu sacrilegium uocas?
CON. Sacrilegos patres qui sanxerunt, nec minus
Qui factum hoc peruicaciter defensitant,
Sanctis plus una Christi ualet autoritas,
Quàm si sexcenti patres afferrent suam.
ME. Nonne loquacem dixi tibi esse hanc plus satis
Etiam si nullus extimules. PA. Nonne & tibi
Dixi, hanc esse hæreticam, ut caueres sedulo
Ne te seduceret. Si soli crederes
Mihi, iam pridem emersisses ex angustijs.
ME. Soli credam, si solus uera dixeris.
Nam ueritate opus est in iudicio mihi,
In quo aut uincere continget aut succumbere.
PA. Quasi non semper tibi dixerim uerissima.
Non est meum mentiri aut fallere quempiam.
Qualem si me non censes, quid tempus tero?
ME. Ego uero talem te esse reor, nisi quod nihil
Propter tuam melius habeo præsentiam,
Aut uim occultas tuam, aut me Conscientiæ
Satanæq; prodis, de te sperantem secus.
PA. Quid ais? Non occulto quidquam, nec prodo tè
Omnes salutis tibi commonstraui uias,
Quas quidem & ipse irem atq; meo ostenderem patri
CON. Fortaßis & tuum seducturus patrem?
Cæcus cæcis haud rectas ostendit uias.

PA. *An tu me cæcum existimas uenefica?*
CON. *Tyresia cæciorem.* PA. *Væ capiti tuo.*
CON. *Tuo inquam, cuius hic frustratur opera.*
Nec mirum hercule, sic agis omnia præpostere.
Ad uincendum uocatus es, sed uinceris,
Ad soluendum, sed magis atq; magis colligas.
Ad monstrandam ad cœlum uiam, sed hæc tua
Monstratio directe deducit ad inferos.
Quare etiam hic tua opera obijcietur Cerbero.
ME. *Audis te nil proficere, nec me liberum*
Esse à peccatis, sed fore escam Cerberi?
Heu quàm patentes Orci fauces conspicor.
Quàm abiectum esse à Deo. *Quàm me iræ iudicis*
Obnoxium. Te paroche rogo, oro & obsecro,
Si nil uales aduersus Conscientiam,
Nemè perpetuo agat reum, saltem mihi
Peccatorum auferas pondus grauissimum,
Vt respirare queam. PA. *Abstuli equidem & aufero*
CON. *Vt*
Qui plumbum imponit capiti. ME. *Ne micam quidem*
A pondere ablatam sentio. PA. *Culpa est tua*
Non mea. ME. *Quo pacto?* PA. *Cur tu hæreticæ huic magis*
Credis quàm mihi? ME. *Quia ueriora dicere*
Videtur. PA. *Qui sic?* ME. *Dicit, quæ ipsa res probat,*
Reum damnatumq; asserit, ita sentio,
Tu dicis quæ nec fiunt nec fieri queunt,

Reclamatq;

Reclamatq; tuis dictis internus dolor.
Quin etiam ex potione tua & catapotijs,
Monstrosus uentris tantum succreuit tumor,
Superciliaq;(frustra uereor)se erigunt.
PA.Vnum restat sacrum,quo accepto non reor
Te peccatis ultra pressum iri.ME.quid sacri est
PA.Extrema à patribus nominatur unctio
Qua sancto infirmi unguntur oleo in criminum
Remißionem.ME.Scio iam quale sit sacrum.
Sed eo nihil mihi est opus.PA.Hem quid audio?
Spernis sacrum hoc? ME. Non equidem sperno, sed mihi
Iam nullus huius usus est.PA.Quamobrem ais?
MER.Ad iudicium uocatus sum,uir optime,
Non in palestram,quare causidicus mihi
Potius quàm aliptes conquirendus est.PA.Parum
Abest,quin de hæresi mihi suspectus sies.
ME.Vt res est loquor.Animæ certamen imminet
Non corporis,quamobrem inungi nil moror
PA.Caue sis,ut malis te opinionibus
Commacules,quum & alioqui res tua uermibus
Scateat.ME. Isthuc meis iam rogo doloribus
Dones.Verbo si quid consolatorio
Scripturisúe potes,profer,audiam lubens,
Dolor ut uel leniatur,si tolli nequit.
PA.Dicenda quæ sunt,omnia iam dixi tibi.
Nec mirari satis possum,quæ causa sit
Cur circa te usq; adeo nihil profecerim.

Consului (crede mihi) permultis hactenus,
Nec est inuentus dicta qui refelleret.
Nec qui quereretur se per me instructum male,
Nescio quid de te suspicer. Num criminis
Quid oblitus es fateri? Fac reminiscere.
Siquidem haud iuuat nisi integra sit confeßio,
Vah, iam recordor, Peccatorum capita tu
Duntaxat narrasti sine circumstantijs.
Scis ita factum? MER. Scio. PA. Quin tu ergo denuo
Adhibitis confiteris circumstantijs?
MER. Non possum hercle meminisse circumstantias,
Quoties, aut ubi, quibus cum, quando, quomodo,
Cæteraue quæ uos curiosi quæritis.
PA. Cura est non pœnitenda, sine qua criminum
Plena haud potest remißio contingere.
Quare haud est mirum, si non absolutus es,
Nec cordis excludi potuit angustia,
MER. Isthuc ergo in caussa est? PA. Omnino. MER.
Quid igitur
Faciam? PA. Vt dixi, fatere circumstantias.
ME. Quid si nõ possum? PA. Nõ etiam absolui potes.
ME. Disperij oppido, quãdoquidẽ ad impoßibile mi
Salus redigitur. PA. Non animum despondeas,
Recordare. MER. Ah quid agam. Memoria minuitur,
Tempus proximat ad præstitutum terminum.
Hem, quid si quas requiris circumstantias
In scriptis uideas? PA. Idem erit, ac si memoriter
Mihi sint recitatæ. MER. Rursus in spem uenio

Age ergo à Satana postulato codicem,
Illinc amplius erue si quid desideras.
PA. Quem tu Satanã, quemúe mihi narras codicem?
ME. Rogas? Non tu uides Satanam hic in angulo?
PA. Nunc tu quidem nugas garris aut somnias,
MER. Mon somnio, nec cum nugis mihi negociũ est
Sed certe Satanas illic sedet, & codicem
Erratorum meorum gestans omnium,
Et expectans animam ut deferat ad inferos.
PA. Deliras mehercle Mercator, & inanibus
Agitaris spectris. MER. Vtinam sint inania
Quæ uideo. Sed quæso te, num tu non uides.
PA. Nisi te profecto neminem. MER. Nec, hactenus
Quæ toties est locuta Conscientiam
Vides? PA. Non. MER. Audiuisti certe. PA. Etiam.
ME. Haud secus
Et Satanas, quem non perspicis, adest, & etiam
Illum audiuisti. PA. Audiui? Quid locutus est?
ME. Nihil ille uerborum, sed oppedit quater.
Propter quod factum me increpabas. Vnde iam
Intelligo te Satanam non uidisse. Sed
Obsecro, ab illo accipias uolumen, & legas
Quas quæris circumstantias, mea in quibus
Suprema salus uertitur. PA. Omnino tu breui ad
Insaniam me rediges, ut neq; uideam
Neq; audiam. Aufer nugas & ludibria. Dic
Verum: Nunquid adest ille? ME. Adest uerissime.
Sanctissimum, si uis, iusiurandum dabo

PA. Vbinam? ME. In illo angulo, nos salse perpetim
Deridens. PA. Et peccatorum tuorum habet
Scriptum uolumen? ME Habet. Sed uereor ne tibi
Illud non traditurus sit. PA. Si uere adest,
Voluménq; habet. ultro si non uult (me uide)
Cogetur dare per uim? ME. O si. Tum facile etiam
Scripta inuito delere posses omnia.
PA. Illuc rem deducam. ME. Sed unde hanc uim tibi
PA. Ne sis sollicitus. Huc æditue adferto aquam,
Et ramos aliquot consecratos arborum
Adurito, & suffitum facito celeriter.
Recte. Iam nunc aquam in hunc aspergito angulum
SA. Pappax. ME. Audis adesse? PA. Vah totus horreo.
Quin tu aspergis iterum? SA. Pappax. PA. Et tertium
Asperge. SA. Papapappax. PA. Magnum certe hoc malum est,
Te etiam ludos facit & habet despectui,
Mihi aspergillū cedo. SA. Pappax. PA. Num & mihi
Maledicte audes oppedere? Ecce isthuc tibi.
SA. Pappax. ME. Et te, quæ uideo, non magni facit,
PA. Ferox est iam, sed sentiet qui uir siem.
Hem Satana, cur non hinc facesßis ad inferos?
SA. Pappax. PA. ut te fodiant corui à torrentibus
Cum isthoc tuo Pappax. Quid uelit intelligo,
Exorcismis opus est. ME. Age age quidquid potes,
PA. Exorcizo te Satana ut mihi respondeas.
SA. Pappax. PA. Ecquod ius hic tibi aut negociū est?
SA. Pappax. PA. Hunc à peccatis mundum esse assero,

SA.Pappax.PA. Negas? Cur tu ergo non mihi codicẽ
Tradis,ut absoluatur etiam apud te, sicuti
Iam dudum est absolutus apud superos, bonis
Ex operibus & sanctißimi diplomatis?
SA.Pappax.PA.Exortizo te ut abeas,codice
Mihi relicto. SA.Pappax.PA. Num uis uiderier
Aduersus exorcismos esse contumax?
SA.Pappax. PA. Semper multũq; Pappax.Heus cito
Aeditue, omnem nostram cape suppellectilem,
Vt abeamus.Nunquam me memini aliquem magis
Vidisse perditum,atq; hic Mercator est,
Apud quem furiæ, cunctiq; cacodæmones
Totos tam ceruicose desident dies,
Vt sacris nec rebus nec uerbis pareant.
ME. Heus Paroche,quid agis? Tu ne uir es eiusmodi
Qui ῥιψασπὶς sit propter uentris tonitrua?
Mane obsecro.PA.Temet curato iam uale,
MER. Ne me relinquas ante peractam fabulam.
PA. Peragat alius, nullum est mihi hic uadimonium.
MER. Vbi est nunc,qui promittebat se suam animam
Pro me daturum pignori?PA.Certißima
Satanæ præda es propter peccata plurima.
Is te obfirmato hercule præstolatur animo.
MER.Et hanc mihi consolationem prædicas?
PA.Etiam.Vale.Tu perge,quid cessas?Sequar,
MER. Abi,ut fractis cruribus,in crastinum simul
Ad inferos descendas. Iam iam funditus
Interij.O me ter & quater miserrimum.

Cui in cunctis auxilij nil est hominibus.
Satanas obseruat, uexat conscientia,
Tantum superest locum ut mihi quæram apud inferos
SA. Recte profecto hæc orditur tibi cantio.
Ecquid nunc speras? Ecqua alia præsidia habes?
Me bellatorem strenuum, qui podice
Ductores in quos sperabas deuicerim,
Sed quando abierunt, & me abire tempus est.
Tu hunc interea exerceto & seruato probe,
Ne quis callidus è manibus eum eximat meis.
Audis quæ dico? CO. *Audio.* SA. *Curato ergo Statim*
Ego perfectis quæ restant reportar huc.

CHORVS.

Ille ter prorsus miser est quaterq;
Cui salus & spes tenues in auras
Cedit edocto male sana tantum
Dogmata Papæ.
Is suis stulte meritis superbit,
Immemor casus ueteris gygantum,
Se sua credens probitate cœlum
Scandere posse.
Tendit huc uires animiq; totos
Impetus per se ut placeat, satisq;
Legibus cunctis faciat nihilq;
Viribus obstet:
Si uidet nondum satis esse factum
Mox nouos cultus operumq; uanas
Cogitat formas quibus absq; uerbo
Diluat iram,

Quærit & numis opicusq; frustra,
Debitas prauis superare pœnas,
Et uelut iustus nihil extimere
Iudicis iram.
Sole sed postquam tenebris remotis,
Cernitur rectum simul atq; prauum,
Tum tumor fictus speciesq; recti
Soluitur omnis.
Et grauis tantum manet ira iusti
Iudicis, qui non operum mouetur
Cautus aspectu, positæ sed urget
Intima legis.
Quo licet nullis penetrare factis,
Congrui cedit celebrisq; falsi
Fama condigni, pereuntq; quos non
Gratia seruat.
Iussa si legis faceremus, atq;
In Dei uerbo stabilis foret mens,
Nec tamen nostris sequeretur ulla
Gloria factis.
Iam reos quum lex agat uniuersos,
Inq; diuersum caro flectat hærens,
Nullus ex factis alijs salutem
Adfore speret.
Christus est finis positus salutis
Solus & legis colophon fideli
Absq; quo non hoc bene facta prosunt
Totius orbis.

ACTVS TERTIVS.

CHRISTVS. PAVLVS.

IN *terras tibi erit eundum Paule. Accingere.*
PA. *Quamobrem?* CH. *Dicam. Mercator quidam inferis*
Propinquat peccatorum pressius pondere,
Illum decretum est reuocare, ut cœlestibus
Iungatur potius. Oportet ergo eum instrui
Dum in uiuis est, & sana doctrina & fide,
Queratur Satanas ne quam uim fieri sibi.
Vt quod iustum est iuste exequatur scilicet.
PA. *Rectum isthuc. Sed quid illuc me mitti est opus*
Quasi non regnet doctorum ubiq; copia,
Nihilq; uigilent aut curent Episcopi?
CH. *Episcopi opes curant, equos, scorta & canes,*
Cum doctrina nullum illis est commercium.
At doctorum ora quæstum sapiunt omnium.
Quos nugatores quàm doctores uerius
Dicas, ita Papatus peruertit omnia.
PA. *Hem Papatus, quod istuc animantis genus?*
CH. *Sedes est Antichristi & Babylonis* γόνος.
Ab huius doctoribus & ille doctus est,
Nimirum quo solertius petat inferos,
Secumq; ad iudicium humanas sordes ferat,
Opus est ergo ut aliter instituatur, si modo
Dignus (ut in fatis est) nostro consortio,
Sit habendus. Quare abi, & ut nosti illum perdoce

PA. Magnum magister est negocium, malis
Per omnem ætatem imbutos doctrinis, & in
Paternis usq; inueteratos uestigijs,
Persuadere ut dediscant funditus omnia, &
Doctrinis aures præbeant melioribus.
CH. Scio. Quare meo illum afflabo spiritu,
Ne aut desperet, doctrinamúe tuam respuat.
PA. Oportet prorsus. Nam isthoc aiunt tempore
σκληροτραχήλων quoddam uiuere hominum genus.
CH. Ita est. Sed abi. PA. Solus ne? CH. Vt uis: Aut si lubet
Cosmus medicus te comitetur. PA. Suades probe.
Is per quàm utilis erit ad ministerium mihi.
Vah, quod ferè oblitus eram, Vbi habitat ille, quem
Ais, mercator? ne errandum sit hospiti,
CH. Accede huc, Amplam illam in foro illoc num uides
Domum? PA. Nondum. CH. Indicem obserua. Certe ostium
Illud miniatum & apertum perspicis? PA. Etiam,
Num illic habet? CH. Tenes, Propera, nox imminet.

SCENA SECVNDA

MERCATOR. CONSCIENTIA.

NAE prorsus (intelligo) meum in caput infima
Et summa coniurârunt, cui nihil est spei,
Nihil auxilij, nil præsidij, nil remedij,

Nihil salutis in creatis omnibus.
Opinione citius terris auocor,
Opes relinquunt, compedibus uinctum est lucrum,
Medici uitam desperarunt meam. Interim
Corpus peste uritur, animus horret iudicem.
Peccata grauant, diuexat Conscientia.
Satanas oppedit me rapturus ad inferos,
Peccatorum meorum uincens codice,
Sentio profecto quid sit esse perditum, &
Descendere ad inferos, & peccatis premi.
Parochus relicto me sub cultro perfidus
Fugit, dum se nil aduersus cacodæmonem
Perspexit posse. Quo me uortam nescio,
Quem implorem? Suppetiæ unde aut præsidia mihi?
Certe uideo desperandum esse fortiter
Nec hianti ore salutem quærendam à perdito.
At papæ, quàm lenis me afflauit spiritus,
Reuocor ex inferis, spesq; redit denuo,
Et excitatur animus ad orandum Deum,
Ad illum me conuertam, quandoquidem mihi
Omnes creaturæ negauerunt opem.
Hem, ut hactenus nunquam Dei *fui memor?*
Certe sentio Dei *me afflari spiritu.*
Sed quid ad hoc tandem dicis Conscientia?
Num & à Deo *nil esse auxilij dicere*
Audes? CON. *Quî dicam, quum ille poßit omnia*
MER. *Saluabor igitur?* CON. *Non contradico, uelit*
Modo. ME. *Credo uelle. Nam me iußit spiritus*

 Sperare.

Sperare. Peccatoris mortem haud uult Deus.
CON. Mutesco. Te saluo, saluabor et unà ego,
MER. Præstolabor proinde omnipotentis manum.

SCENA TERTIA.

COSMAS PAVLVS.

IVßit ne magister? PA. Iußit. Quoties uis tibi
Dici? Accipe pixides & alexipharmaca.
Albi præsertim hellebori tres sume uncias,
CO. Cui rei tantum? PA. Præstat superesse quàm
Deesse. CO. Scio. PA. Age ergo ocyus ut eamus hinc.

SCENA QVARTA.

MERCATOR. PAVLVS. COSMAS. CONSCIENTIA.

SAtanas abijt, quiescit Conscientia,
Nec quisquam est, qui me peccatorũ commonet,
Potio catapotiaq; partes agunt suas,
Supercilia eriguntur, & ante oculos mihi
Ingens bonorum operum obuersatur copia,
Propter quæ etiam me afflatum spiritu autumo,
Siquidem opera bona magni habentur ponderis
Apud Deum, nec pastor docuit perperam,
PA. Hæ sunt ædes, nisi fortè intellexi male.
Ingrediamur, patent fores. CO. I præ sequar,
MER. Dictum Planudis esse uerum cerno, τὸ
ἐυ ποιεῖν ἀγαθῶν ἐστὶ πλήρεις ἐλπίδων.

Sed heu uultu me tristi Conscientia
Iterum aspicit, & Satanæ recordor codicis
At aliquis ingreditur. PA. *Salue Mercator.* ME. *O*
Si possim. Sed qui estis, quidq́; adfertis noui?
PA. *Qui simus postea scies, iam hoc accipe,*
Ad te peccatis atq; pestilentibus
Doctrinis pressum & irretitum uenimus
A Christo missi, qui est dignatus perditum
Te respicere. ME. *Propter bona fortaßis opera?*
PA. *Audis Cosma, quò nam iste teneatur malo?*
CO. *Satis quidem dictum est intelligentibus,*
PA. *Nequaquam Mercator, neq; isthuc sentias.*
Gratuito te fauore ille atq; gratia
Respexit, quibus etiam in illo ipso scilicet,
Mundi ante constitutionem electus es.
Sed hoc agamus. Quia respexit te, adsumus,
Vt cura & doctrina sana imbutus, iter ad
Cœlum & cœlestium teneas consortium.
MER. *Id percupio.* PA. *Primum autem isthuc scire uolumus*
An intellectum nobis captiuum dare
Velis tuum, & nostro parere iussui,
ME. *Quia à Christo uos aduenire dicitis*
Non intellectum tantummodo uobis meum,
Interna sed & externa uobis omnia
Permitto. Curate & docete quodlibet,
Vt peccatorum me exoneretis sarcina,
Quibus crucior & diuexor miserrime.

Et à Satana simul & à Conscientia,
Vt non longe absim ab inferorum faucibus,
Quidquid dixeritis strenue parebitur,
PA. *Hunc animum etiam cœlestis tibi dedit pater,*
Neq; talem hominum superba tulerunt germina,
Neq; alioqui morbus, quo te animaduertimus
Teneri, in hanc deducit te sententiam.
Quia ergo Christo & nobis te tuaq; omnia
Permittis, tibi iam iam consultum credito.
Age primum quid doleat, & quid molestiæ
Sustineas, nobis diligenter explices.
Vnde sciamus quo sanari poßis modo.
ME. *Affligor peccatis, & iam alterum pedem*
In cymba habeo Charontis, & me perditum
Agnosco. PA. *Primum sanitatis obtines*
Gradum, quum peccatis te agnoscis perditum,
Sed habes ne aliquid interni atq; latentis mali,
Quod nostræ curæ atq; operæ aduersari queat?
MER. *Nil quod sciam.* PA. *Scrutare iterum atq; iterũ,*
MER. *Nihil*
Quod sentiam, nisi quòd sum semiperditus.
PA. *Cur tollis dimidium, neq; prorsus perditum*
Fateris, quod tamen fatebare anteà?
ME. *Terrebar peccatorum multitudine*
Prius. Nam peccata quoties considero
Inficiari haud queo me planè esse perditum.
Quum autẽ occurrit, quod iussus sum sperare, tum in
Memoriam extemplo bona ueniunt opera mihi.

Ex quibus omnino me perijsse haud dicere
Ausim. Quippe Deus illa quum respexerit,
Cur non mihi profutura credam plurimum,
Et ad salutem & promerendam gratiam?
PA. *Ille ipse morbus est, quo te animaduertimus*
Simulatq; sumus ingreßi, occulte deprimi.
MER. *Quo nam?* PA. *Latentis aliquid monstri conso-*
foues.
Et nescio qua tumes operum fiducia.
ME. *Si isthuc est morbus, morbus est leuißimus,*
PA. *Imo (ne erres) grauißimus,* ME. *Nihil tamen*
Sentio. PA. *Eo res in maiori est discrimine,*
Leniter & tacite serpit hoc malum, quo ad
Concretum & roboratum corpus & animam
Perdit tandem. ME. *Ita ne?* PA. *Nil est exploratius*
Accede Cosma, & (ut scis) tactu arterias
Explora. COS. *Hem nullus inest uitalis spiritus.*
PA. *Quid ais?* COS. *Rem ipsam. Vix nunc tandem*
lentißimus
Sentitur pulsus. PA. *Propera ergo quantum potes,*
COS. *Seruasti ne urinam, ut de morbo certius*
Poßimus iudicare? ME. *Non.* COS. *At iam cito*
In uas quoddam uitreum cape, ME. *Si quidem ita o-*
pus est
En hic habes: COS. *Deum immortalem, quid mali*
Video? Responde. Ecquam sumpsisti nuper ab
Indocto potionem? ME. *Sumpsi, At qui dedit*
Pulchre sibi uidebatur doctus. COS. *Res probat.*

Num deuoraſti etiam catapotia? ME.*Plurima.*
CO.*Cuius coloris erant?* ME.*A longe candida*
Videbantur,ſed qui propius inſpexerat,
Recocta pice erant atriora: CO.*Intelligo,*
Vrinæ prorſus iudicium accedit tuum.
Ecquid tibi inteſtina dolent? ME.*Non admodum,*
CO.*Rigent uero eriguntur q; ſupercilia?* ME.*Næ*
Ita ut uix oculos poßim claudere. CO.*Ecce, quid*
Venter? Num intumuit? ME. *Aliquantum.* CO. *Sine uideam,*
Hui aliquantum hoc? Aut hodie eris puerpera
Aut rumpêre medius. Hunc mihi tumorem inſpice
Paule. PA. *Eſt profecto ingens. Quo pacto perdite*
Tantum tibi libuit mali ſilentio
Tegere? ME. *Quia nihil attulit moleſtiæ,*
Sed hoc tumore, dolorem cordis uincere
Me poſſe ſperaui. PA. *Quaſi oleo incendium*
Reſtinguere poſſe ſperes. Dic uerum. Malis
Hic ortus eſt tumor perſuaſionibus?
MER. *Imò optimis, quantum ego reor.* PA. *Num cordis hoc*
Cruciatus minuitur? ME. *Etiam: Conſcientia*
Tacente & abſente Satana. PA. *Præſente quid?*
ME. *Non tanti facit iſtum tumorem, ſed duplo*
Eo me perditiorem aſſerit. PA. *Haud fallitur.*
Quid ſi redeat. ME. *Rapturus eſt ad inferos.*
Cacodæmones ait obeſis atq; tumidis
Impenſe delectari. PA. *Recte prædicat.*

Nam

Nam iniquitati in cœlis nullus est locus
Nec obesi angustam per portam ingredi queunt,
Quando igitur hoc tumore Satanæ non potes
Resistere, neq; ullo pacto cœlum ingredi,
In primis deponendus est, quo facilius
Cordis dein dolores sedari queant.
Tu fac nobis in hoc alijsq; obtemperes.
ME. *Libenter, si quidem ad salutem pertinet.*
Nihilq; contradicit Conscientia.
Quid ais tu? Hunc *uolo tumorem iam deponere*
CON. *Sapis.* Nam *eo, ut prædixi tibi antea*
Nil consequere aliud quàm ut celerius & facilius
Damnatus ad inferorum centrum permees:
PA. Non *solet hæc rectis aduersari suasibus*
Quantum quidem audio. ME. *At prius nimis fuit*
Incommoda & molesta, quasi ex industria
Cum Satana in interitum coniurasset meum.
CON. Ne *nunc quidem quiescerem esse molesta, ni*
Te tandem respici à Deo *animaduerterem.*
PA. *Tace paulisper. Ante Cosma quàm hunc ego*
Sanis, ut est mandatum, instruo sermonibus,
Purgari placet, ut uentris subsidat tumor,
Animusq; ad sanam doctrinam fiat capax.
COS. *Sic ordo rerum postulat. Sed uix tribus*
Tantus tumor hellebori poterit tolli uncijs.
PA. Et *tu nimium putabas.* CO. Num *quid uini adest?*
MER. *Isthic apud te in cyatho.* COS. *Heus puer, absynthij.*

Virentis

Virentis clam duos adferto manipulos,
PA. *Cui rei?* COS. *Vt exprimatur succus quem simul*
Cum helloboro sumet in uino. PA. *Mirabilis*
Hæc temperatura est. COS. *Morbo mirabili*
Quærenda temperatura est mirabilis,
PA. *Intelligo. Habes, Matura.* COS. *Haud in me erit*
mora,
Hoc totum est ebibendum Mercator tibi, ut
Purgeris, desinatq; hic monstrosus tumor.
ME. *Herbis isthæc potio mixta est acheronticis,*
Adeo dirus & acerbus exhalat odor. Haud
Potero bibere. COS. *Forti audendum est animo: Malo*
Nodo malus (ut aiunt) cuneus quærendus est.
PA. *Clausis Mercator uno haustu exorbeto oclis*
Euge audacter. Nunc ego uirum te iudico,
MER. *Eheu, quanto in uentrem descendit murmure:*
PA. *Iam nunc Mercator ambas aures arrige, ut*
Sumptæ uim potionis animo intelligas.
Ne corpus solum sed & expurgetur animus,
A pernitiosis quîs laboras sordibus,
Conceptaq; penitus operum fiducia.
Quæ bona Deo placeant opera lex perdocet,
Vt ea quiuis scire ualeat compendio.
Hominum ne ulla adferatur excusatio
Placita se uelle facere, sed nescire, quid
Aut quo pacto factum Deo placeat. Satis
In lege officia erga Deum atq; proximum,
Etiam nostro corde ostenduntur iudice.

Quibus uetuit quidquam addi siue detrahi
Scilicet accurate sunt ostensa omnia.
Porrò, multis in lege homines peccant modis,
Primò quidem, quòd legis altitudinem,
Neq; suam humilitatem humanus cernit animus.
Vnde suis legem sperat posse uiribus
Se implere, cœlumq; digitis contingere,
Hæc autem, si quæ alia, est immensa cæcitas,
Nec cæcitas solum sed & superbia,
Qua caro sibi diuinam arrogat potentiam
Infirmitatem nec propriam considerat.
Opinioni autem huic (ne me forsan putes
Fingere, carniue immerito facere iniuriam)
Sanctorum autoritas reclamat omnium,
Quis nemo sanus in hac re deroget fidem.
Et singulorum iam nunc testimonia
Recitarem, nisi breuitas obstaret temporis,
Etenim omnes ore in hoc uno consentiunt,
Quòd peccatores sint, nec fecerint satis
Carnalibus preßi oneribus, legi Dei:
Quare iudicium deprecantur, nec uolunt
Operibus freti cum Deo contendere;
Quin semetipsos damnant atq; iudicant,
Diuinæ ut gratiæ relinquatur locus.
Si huius sunt sancti (ut constat) sententiæ,
Alios sentire aliud summum est piaculum.
Quod falsa nec Deo ferenda gloria
Inflantur, & cœli meritis fastigium

 Superare

Superare seu condigne siue congrue
Se posse putant, suisq; fruuntur somnijs.
Deinde, consequitur error pertinax
Quorundam, qui sibi uidentur sanctuli,
Quandoquidem humanas tanti uires æstimant
Vt legem implere poßint, huc dementiæ
Veniunt, quasi iustificatio suis operibus
Promereatur, peccatorumq; remißio
Ex meritis & propria iusticia pendeat:
Hinc multiplicant opera, præceptis se & alios
Excogitatis propria onerant industria,
Relictis interim post terga legibus
Quibus se debent occupare, qui Deo
Seruire uelint. Demum usu uenit, ut dum probe
Se iustificatos arbitrantur operibus
Aut lege, gehennæ mancipantur ignibus,
Nam nulla ex lege, nullis ex meritis, neq;
Factis apud Deum iustificantur homines.
Huius rei efficax est testimonium
Mors Christi, quæ humanarum plenis tibijs
Declarat imbecillitatem uirium.
Neq; Dei lex isthoc munere fungi potest
Vt iustificet, quum semper homines arguat
Esse reos, iræq; & maledictionibus
Obnoxios. Hoc est, quod Moses filios
Israel ad Iordanis usq; terminos
Perduxit tantum, nec Iordanem transijt,
Nec terram promissam potuit attingere,

Sic damnantur, nec uitæ attingunt præmia,
Nec iusti esse queunt operum qui fiducia
Laborant, & præter leges norunt nihil
Dei quo gratia impetrari poßiet.
Quamobrem Mercator, si quibus unquam es malis
Imbutus opinionibus, actutum datæ
Virtute potionis & Verbi Dei
Radicitus euomas suadeo. MER. *Iam nauseo*
Hercule. PA. *Stulte nimis & peruerserse sentiunt,*
Qui, quod diuinæ legi eiusq; operibus est
Negatum, id humanis affingunt somnijs
ME. *Porgite mihi peluim obsecro.* PA. *Abominabilis*
Est domino omnis uirtutum humanarum tumor
MER. *Dirumpor miser, adeo duæ uelut acies*
In uentre concurrunt meo fortißime.
Hem uicit pars una & insequitur alteram.
PA. *Tene peluim Cosma, ego apprehendam synciput.*
MER. *Mooc.* PA. *uome audacter.* MER. *Mooc,*
Mooc. PA. *Papæ,*
Quid uideo? Peregrinationes & preces,
Eleemosynas, ieiunia, indulgentias,
Vnà euomuit. ME. *Oh oh, gulam mihi peruelim*
Dari ampliorem. Moc Mooc. COS. *Digitos duos*
Insere. MER. *Moc.* COS. *Ecce iam. Oh, quid*
isthuc obsecro?
Candelæ magnæ & plurimæ, diplomata,
Vestes sacræ, toti calices, & integra
Altaria prodeunt, & bini calcei

Duplicatis soleis.PA.Hem quid hominis es?Pape.
Qui ita saburratus iter ad cœlos ingredi
Te posse putasti?COS. Mirum hercule spectaculum
Sed quid sibi Mercator uoluere calcei?
MER.Ad templa frequenter eundo illos attriueram,
Cuius rei uolui extare testimonium.
PA.Quàm diligentes sunt iam mortales,suis
In factis ponderandis,quasi non centies
Malorum numerus superet benefacta omnia,
MER.Væ misero mihi, dispereo totus. Moc mooc.
Heu stomachi fundamentum planè inuertitur.
PA.Confide.ME. Mooc.CO.Vah quàm in fundo atq; in intimis
Habitarunt isthæc. Missæ sunt & Vigiliæ,
Psalteria, & patronorum fiducia.
ME.Mooc.CO.Quid isthuc Paule,quod geniminibus
Viperarum simile prodit?PA. Sunt tam aliena quàm
Propria merita. CO.Deum immortalem Paule, quæ
Tanta hominum est dementia, tam friuola ut uorent
Aut comminiscantur?PA.Satanæ plantaria
Et antichristi Cosma doctrinam uides,
Quam iam uniuersis fermè inseuit cordibus.
Quid ais Mercator,ecquid sentis reliquum
Quod non euomueris?ME.Nihil,nisi uiscera
Etiam euomenda sunt.PA.Viscera curet alius.
Nobis aduersus Antichristi dogmata
Adeoq; peruersam contra fiduciam
Negocium est.MER. Nullo laboro dogmate,

Hei misero uenter inanitate murmurat,
PA. *Ne timeas. Heus Cosma. Ventrem arbitror satis*
Iam purgatum. Cunctus enim subsedit tumor,
Sed adhuc trucibus & elatis oculis manet.
COS. *Verum est.* PA. *Quare mihi & purgandum caput*
Cerebrumq; uidetur. Ergo, ut scis, nasturcio, aut
Alio quodam medicamine fac ut sternuat.
CO. *Istud non magnam postulat scientiam*
Mox fecero. Admoue nares, & spiritum
Attrahe. Recte. Hoc modo unà & pectus & caput
Purgabuntur. Oculos claude atq; synciput
Manu altera tene. Hui quam fortiter. MER. *Hei mihi*
Cerebrum exquassatur. COS. *Iam nunc arcte è naribus*
Mucum emunge. Ohe, multas meritorum & operum
Bonorum emunxit opiniones. PA. *Optime est.*
Sciebam prorsus aliquid in cerebro mali
Residere. Supercilia resecato forpice,
Sic satis. Oculi iam atq; supercilia recte habent.
MER. *Me miserum, ut tenuis atq; exuccus, & nihil*
Quàm syphar hominis uestra sum factus opera.
Ne cerebrum me quidem iam habere iudico.
Neq; quidquam humanarum in me restat uirium,
Adeo me elumbem constituit purgatio.
Iam iam profecto per foramen acus iter
Si mihi sit agendum, facilime confecero.
PA. *Ad cœlum ituros tales esse conuenit.*

Sed age dic mihi, quid nunc de te uerißime
Dicere habes? ME. *Id quod dixi, sed nec mentiar*
Si me omnium qui uiuunt perditißimum
Dixero. PA. *Recte. Ecquæ præsidia salutis aut*
In temetipso, aut in creatis omnibus
Nosti? ME. *Sed aduersantur mihi omnia.*
PA. *Si igitur tibi contingat salus, num è gratia*
Dices aut ex meritis tuis contingere?
ME. *Ex gratia prorsus.* PA. *Quid ex meritis tibi*
Deberi ais? ME. *Vt nòn unus me Cerebrus*
Deuoret. PA. *At iusticias tuas quanti æstimas?*
MER. *Ah tantidem quanti stercus.* PA. *Iuste æstimas.*
Nihil ergo gloriaris, sed te perditum
Planè agnoscis, etiam si haberes omnia
Monachorum & totius mundi opera atq; merita.
MER. *Eò magis essem perditus.* PA. *Hinc te colligo*
Ab humanis planè expurgatum sordibus,
Et esse diuinæ capacem gratiæ.
Vis liber esse à peccatis & consequi
Salutem? MER. *Volo.* PA. *Vis expeditam ad hoc uiam?*
MER. *Volo.* PA. *Crede ergo in Iesum Christum & saluabere.*
MER. *Quid de illo credam?* PA. *Quod pro peccatis tuis*
Sit mortuus, & resurrexerit, ut innocens
Et iustus habereris coràm Deo. Is tua
Iusticia, sanctificatio & redemptio est.

ME. *Nunquid tu his contradicis Conſcientia?*
CON. *Quis diuinis contradicat ſermonibus?*
Quin & peccatorum obliuiſcor omnium.
ME. *Sed Satanæ codex mihi moleſtus eſt nimis.*
PA. *Mortem Ieſu Chriſti Satanæ furoribus*
Et peccatis, magna opponas fiducia.
Nunquam poterit accuſare electos Dei,
Quos Chriſti uiderit conſperſos ſanguine.
ME. *His dictis (ſentio) ſuffragatur ſpiritus,*
Qui cordi illabitur meo, & fiducia
Simul & amore erga cœleſtem implet patrem?
PA. *Iſthuc tene, Satis ad ſalutem inſtructus es.*
Dei duntaxat te commendes gratiæ,
Vt perficiat quod in te cœpit opus bonum
ME. *O quantam conſpicor ſalutis copiam:*
Quàm uultu me benigno reſpicit pater?
Quàm & hilari uultu me iam Conſcientia
Aſpicit? PA. *Iſthæc credentis animi indicia ſunt,*
Proinde perge: Satis in Chriſto diues es,
Satis iuſtus, ſatisq; tutus ab inferis.
Quia igitur iſthæc te credere cognoſcimus,
Effecimus id, cuius ſumus ad te gratia
Miſsi. ME. *Credo Chriſtum iuſticiam omnem meam*
Eſſe, eiusq; opera me à peccatis liberum.
At uobis merito magnas habeo gratias,
Quod & iſtud me docuiſtis, & à prioribus
Prauis doctrinis animum expurgaſtis meum.
Quibus me oneratum & inflatum, ſemper tamen

 Pro=

Propter peccata momordit Conſcientia,
Ea nunc quieſcit, neq; me accuſat ut prius,
Diuinæ ſcilicet concedens gratiæ:
Hac pacata, nihil etiam Satanæ mihi
Formidabilis erit codex. In hac fide
Neq; inferorum portas extimeſcam ego.
PA. In unum Chriſtum colloca fiduciam,
Quod contra omnia mala tibi erit alexipharmacum.
Nobis ad ſuperos redeundum eſt, & interim
Etiam atq; etiam caue, ne quis fallacijs,
Hanc tibi fidei ſimplicitatem contaminet.
ME. Meminero & faciam. PA. Nos abimus iam, uale.
ME. Pergite fœliciter. Iam tandem ſentio
Quid inter hominum commenta & Verbum Dei
Interſit, & Dei quid poſſit gratia
In ſeruandis hominibus, qui alioqui ſuis
Cunctis uiribus ad inferos deſcenderent.
Redeat nunc Lyochares, aut Satanæ uel decem
Animo ſecuro & tranquillo moriar, ſatis
Sciens Dei me ſeruatum iri dextera.

CHORVS.

Quæ tanta mundum uexat inertia,
Quouſq; tandem lumina perdidit,
Vt neſciat rectum atq; prauum,
Nec bona nec mala rite cernat?
Magnis requirit friuola ſumptibus,
Arteſq; caute diſcit inutiles,

Et utiles post terga linquit,
Haud opibus totidem parandas.
Quid non agit pro corpore debili
Sanóue? Qua non solicitudine
Victus laborat comparandi,
Seq; suosq; fouens benigne?
Cur non eodem sollicitus modo est
Aut cur laboris cessat & ingeni
Vigor, futura pro salute, &
Præsidijs animæ quietis?
Si artes quis omnes atq; scientias
Perdiscat, isthic uiuet & ingeni
Fructus quidem carpet suaues,
Corporeos tamen & caducos,
Hoc iura quærunt, hoc medici uolunt,
Hoc rhetores hoc artifices simul
Spectant, scopum omnes hunc labores
Terrigenum inspiciant oportet.
Fiunt probe, nec dicimus amplius,
At nulla pax est cordibus impijs,
Nec doctus indoctusúe sæui
Rumpere uincla potest tyranni.
Non rhetores, non hoc medici docent,
Non iurium solertia multiplex,
Nec principis mundi furores
Grammatici moderare possunt:
Verum è supernis ni doceat pater,
Christumq; nobis spiritus inserat,

Frustra laborat mundus omnis
In superas penetrare sedes:
Constat. Tamen non pectora pandimus
Nec sustinemus scire, quid à patre
Demissus edoctusq; narret
Filius, ille redemptor orbis.
Pars illius uerbum exitiabili
Repellit ira & persequitur male
Sub hæresis nota, nihil qua
Sors tulerit magis expiandum.
At pars ueternô turpiter incubant,
Sus deq; censent quid doceat Deus,
Si suppetit uini panisq;
Copia, sat sibi sunt beati.
Pars magna quædam scandala subserunt,
Deiq; uerbum in ludibrijs habent,
Et ut sonet nunquam se iniquo
Haud perhibent animo daturos
Absq; hoc tamen nil cætera proderunt.
Curæ nihil, nil & sapientia
Prodest, nec ullæ artes doliq;
Iudicis effugient ab ira,
Sic magna iuste pars hominum perit,
Et sempiternis uritur ignibus.
Nam nescit & nescire uerbum
Et manibus pedibusq; curat.

ACTVS QVARTVS.

LYOCHARES, PRINCEPS, EPISCOPVS, FRANCISCANVS.

HVi ite, ite, properate. Iam olim oportuit
Iudicio adesse. Gressu uix testudinis
Inceditis. Haud unquam alios æque repperi
Tardos. Num etiam post mortem uos podagra tenet?
PRI. Non ô bone, Num uolare nos tot sarcinis
Onustos posse putas? LY. Quæ ergo dementia
Adegit, tantam uos ferre supellectilem?
EP. Quasi nescias nos ad iudicium pergere. LY. Scio
Equidem isthuc. Sed quid ad iudicium pertinet
Altaria, templa, sacella, monasteria, precum
Ingentes codices, cucullos, & alia
Tam ridicula quàm inania ferre, lentius
Vt conficiatis iter? PR. Næ tu imperitus es
Papisticæ doctrinæ. LY. Qui sic? PR. Iudicem his
Placare uolumus donis & corrumpere.
LY. Quid, iudicem? PR. Ita inquam. LY. Facinus egregium hercule
EP. Ita est ut dicis. LY. Si quidem potestis. PR. Ob
Num isthuc dubium est? LY. Non uulgare profecto.
PR. Quid ais?
EP. Equidem profecto si sapis, hunc non audies,
Quippe, ut uidetur, non est theologus. FRA. Neque
Vt arbitror, Scotum aut Alexandrum de Ales,

Aut Bonauenturam, aut Angelum, aut Thomam, aut
Capram,
Aut illos qui iam ſunt doctrinæ Principes
Emſerum, Vitzelium, Coclear & Eccium,
καλούς τε κἀγαθοὺς unquam triuit. Namq; ſi
Secus eſſet, ſciret certo cauſas ordine
Ob quas talia ſaluandis huc ferenda ſint.
LY. Vah, tu mihi uideris ſapere, Sed promoue
Gradum, niſi mauis ſuſtinere uerbera,
Cum Satana diſputato coram iudice.
Non memini quando alios unquam citauerim
Aequæ hydropicos & podagroſos, aut plura qui
Et grandiora ad iudicium geſtauerint,
Quorumúe ita mœſtè fuerint Conſcientiæ
Vos, (ni fallor) peregregie peribitis.
Nam & obeſi eſtis graueſq; & Horco plurimum
Supellectilis adfertis. Quare ut fortius
Vos poßidere laboret Satanas nil opus.
Suapte enim natura ad centrum grauia ſe
Mouent. EP. Ne curato. Nil eſt periculi,
Nullius Satanæ formidamus impetus.
LY. Macte excelſo animo. Quid fruſtra ſtultus ego
pro
Vobis timeo? Iam hoc me loci opperimini.
Diuortar huc pauliſper, mox reuenero.

SCENA

SCENA SECVNDA.

PRINCEPS, EPISCOPVS, FRANCISCANVS.

Ille hinc abijt truculentus noster carnifex.
Ecquid animaduertistis illum pendere
Nostrum apparatum parui, imò nihili propè.
EP. *Animaduertimus. Ad desperandum nos lubens*
Suis dictis perduceret. Sed nihil agit.
PR. *Quin & conuicia dixit perituris quasi:*
EP. *Deo nos acceptos fore non intelligit.*
FRA. Hoc agit (*in mundo quod sycophantæ plurimi*) *ut*
Nos iurgijs à recto deijceret statu.
Vtq; maledicis dictis exterriti, omnia
Relinqueremus impedimenta & sarcinas,
Vacuiq; appareremus coram iudice, &
Salutis omnem abijceremus fiduciam,
PR. *Mihi hercle commouit animum, spemq; minuit*
EP. *Caue sodes, ut quid genio auscultes malo.*
FR. *Cedo, quis te instruxit morituroq; adfuit?*
PR. *Tui ordinis Seraphici uenerandus pater.*
Is hæc imposuit, & his me iussit fidere.
Gregaliumq; suorum meritis & bonis
Operibus grauidum prægnantemq; reddidit,
Ita ut perspicis. FRA. *Instructus es ad uitam satis*
Caue faxis ut abijcias temere quidpiam.
Nam & nos res ferimus ad iudicium eiusmodi, &

Speramus nobis profuturas admodum.
Nam suprema hæc Papatus *est instructio.*
EP.*Suprema & optima est.*PR.*Videtur hercule*
Siquidem & meus instructor se aliam confessus est
Nescire armaturam,alioqui doctißimus.
Sed,(amabo) quia sors nos coniunxit ad hoc iter,
Idemq; iudicium citati accedimus,
Nostrum unusquisq; dicat,qua fiducia
Præ cæteris fretus confidit iudicem
Fore placatum.In quibusdam nos uideo pares,
At rursus in quibusdam ualde dispares.
Aeque tumemus omnes,æque sarcina
In tergo est compacta & constricta fortiter
Nostrum unicuiq;.Meam mihi quidem mala
Imposuit quæ sequitur Conscientia.
Quo pacto & uestras uobis impositas reor,
Mœstæ quoq; sunt nostræ omnes Conscientiæ,
Similiter & terram intuentur cernue.
Cæterum in armatura magna est diuersitas.
FRA.*Nihil est absurdum. Quid?Pictos in pariete*
Nunquam ne uidisti Diuos? PR.*Sæpißime.*
FR. *Vidisti certe alium alio ornatum modo,*
*Petrum clauibus,*Ioannem *calice,libris*
*Augustinum,*Paulum *gladio,* Laurentium
*Craticula,*Lapidibus Stephanum,Dominicum
Lupo & face,quinq; Franciscum *uulneribus,ut*
*Interim equites totos cataphractos taceam.*Ita
Etiam inter nos non miranda est diuersitas.

PR. Intel-

PR. Intelligo. Sed meam uobis fiduciam
Iam exponam. EP. Hic sumus, Expone. PR. Præter bona opera
Quæ magna summa emi, & præter sumptus, quibus
Templa & cœnobia construxi, & præter alia
Quæ magna spe suffarcinatus adfero,
Summa spes est in Pontificis diplomate.
Quo mihi peccatorum omnium remißio
Etiam plumbo firmata est. EP. Spem bonam obtines.
At mihi præter cætera bicipiti in infula, &
Empto bis quindecim aureorum millibus
In pallio spes est, & ea quidem optima.
Etenim hæc me testabuntur ex cœlestibus
Esse, & non uulgari exornandum gloria.
PR. Quia spei non aduersaris meæ, neq;
Ego tuæ aduersabor. Per me ita pergas licet:
Cui tu Franciscane fidis maxime?
FR. Ego? Me uobis præcursurum esse arbitror
Albis equis. EP. Tu? Qua quæso fiducia,
FR. Religionis, paupertatis, castitatis, &
Obedientiæ, in quibus est perfectio.
Cucullo tamen isthoc fido præ cæteris,
In quo impoßibile est ut damnetur quispiam.
Vt à Deo promissum est Seraphico patri.
PR. Papæ. Tanta ne latet in uestitu sanctitas?
FR. Prorsus. Neq; hoc Coclear nec Eccius negant
Etsi utilia suadenti inducitis animum
Obtemperare, faxo ut eisdem utamini

Mecum præsidijs. EP. Cupimus, ut & pro isto loquar
FR. Inclinate ergo capita, ut uestis uos sacra
Obumbret. Sic satis. Iam nunc omnes simul
Eadem aduersus Satanam spe pugnabimus.
Hoc uno confirmastis uestra opera omnia,
Vt apud Deum quàm plurimum ualitura sint.
EP. Ita ne tandem? FRA. Nihil est hoc certo certius
PR. At quis nostram in iudicio causam acturus est?
FR. Quis, nisi patroni, quos quisq; ex Diuis habet
Quos delegisti tibi? PRI. Matrem ipsam iudicis,
Et Ioannem Baptistam. FRA. Insignes hercule,
Et eos ipsos qui utrinq; aßistent iudici,
Si qua modo habenda est hic fides pictoribus.
EP. At ego Petro me & mea commisi Apostolo.
PR. Soli ne? EP. Ita. Potens est in cœli curia,
Ipsasq; claues ad cœli portas habet.
Vt poßit intromittere quando & quem uelit.
FR. Ita etiam me Francisco soli credidi,
Qui pro me semper quinq; gestat uulnera,
Quibus ualet quod diuorum nemo ualet.
Sed cur cessat redire Lyochares, ut hinc
Eamus ad merita & condigna gaudia,
PR. Non uideo cur nobis properandum etiam siet
Cui pereundum est, satis mature deperit
Vel uesperi. FR. Quid hominis es? Si nos salus
Falleret, haud scio quo non pacto omnes falleret.

SCENA TERTIA.

LYOCHARES. MERCATOR.

QVid est Mercator, nondum à Francofordia
Redijsti, ME. Neq; uero illuc iui, neq; adeo
Ire uolo, nec in hoc nasus me fugit tuus.
LY. Eia. Quin tu ergo surgis, nam tempus uocat
Vt eamus. MER: Quin tu dicis mihi. Equidem haud moror.
LY. Iam dudum te comites expectant. MER. Ecce haud moror.
LY. Age ergo ocyus. MER. Ecce, inquam, me accinctum probe.
I præ sequar. LY. Quid agis? Ita ne ibis uacuus &
Absq; suppellectili? MER. Non uacuus ô bone,
LY. Sume ergo quæ sumpturus es. MER. Imò habeo omnia.
LY. Quænam? MER. Bonum & tranquillum animum mecum fero, &
Fronte exporrecta unà ibit Conscientia,
Cætera mortua suis relinquam mortuis.
LY. Rara auis es, & rara est isthæc sapientia,
Quare ex facto hoc tuos comites mirabere.
ME. Quid illi, Num alia quædam secum deferunt?
LY. Plurima. Sed sequere. MÈ. Te uero sequor lubēs.

SCENA QVARTA.

FRANCISCANVS, PRINCEPS, EPISCOPVS, LYOCHARES, MERCATOR.

SEd ecce redit Lyochares festino gradu,
Eumq; æquis duo sequuntur paßibus.
EP. *Comites fortasse nostri ad iudicium.* FR.
Arbitror.
PR. *Vir est & mulier quædam.* FR. *Conscientiam*
Viri puto. PR. *Si est, nostris ea Conscientijs*
Dißimilis est. FR. *Qua in re?* PR. *Rogas? Magnam arguit*
Vultus serenitas dißimilitudinem.
FR. *Et nostræ erunt serenæ quum perspexerint*
Nos omnia uicisse bonis operibus mala. Is
Falso dicitur aliquo fortasse gaudio,
Quod mox rediget iudicium ad mœstitudinem.
PR. *Sed nonne uidetis, quàm ille sit exilis, citus*
Vacuusq; ab omni onere? FR. *Subita præuentus est*
(Vt opinor) morte, aut uino aut in bello occidit,
Nihil unquam habens curansue habere operis boni.
Melior longe nostra est conditio. LY. *Illos uides*
Tuos comites. ME. *Papæ Lyochares, diues &*
Tumidum sodalitium. Sed Conscientiæ
Illorum uah quàm nutant astantq; tetricè.
LY. *Quid nunc agitur?* EP. *Expectatur.* LY. *Nunquid placet,*
Adduco uobis comitem? EP. *Imò hercle perplacet.*
ME. *Saluete.* FR. *Nos quidem salui recte sumus.*
Tu ut saluus sis, non etiam curasti probè.
ME. *Quî sic?* FR. *Cur non tumes? cur nil operis boni*
Ad iudicium adfers? ME. *Imò uero plurima*

Adfero. EP. Nimirum qui es nuce cassa cassior.
ME. Nemo prudens thesaurum in propatulo gerit,
Inq; uia præsertim obsessa à latronibus.
PR. Loquêris forsan hic nobis sententias?
Vah tibi. ME. Væ uobis hisceq; uestris sarcinis.
PR. Mittite male ominari. Dic tu quæso, cur
Ita uacuus aduenias, & cur alio modo
Atq; omnes alij, & quàm nos instructus sies:
LY. Nihilominus & inter loquendum pergite.
Iam dudum scio iudex tribunal occupat.
Vobis dico mulis marianis, pergite.
Vos tonsi præcedite nisi uultis uerticem;
Actutum hac uobis uirga prorsus deglubi.
EP. Ne sæui quæsumus, pergemus strenue:
PR. Heus tu, quisquis es ad me concede paululum:
Tenuitatisq; tuæ mihi edissere modum.
ME. Fui ego ita ut uos tumore insigni præditus.
Constrictaq; erat huc perferenda sarcina
Ex uarijs & meritis & operibus bonis:
Quæ multum in iudicio mihi essent usui.
Sed nescio quo fato, Conscientiam
Molestam sum sortitus ac incommodam,
Quæ omni reclamauit meæ fiduciæ,
Donec spem omnem mihi ademit cum puluisculo.
LY. Procedite inquam. PR. Quid? Nullã illa sarcinã
Tibi imposuit, ut nobis impositas uides?
ME. Ingentem prorsus, qua me preßit ad inferos.
Sperare nec ullo potui pacto gratiam.

Et iam iam Satanæ ultro me uolui addicere:
Sed ecce cœlesti sum afflatus numine.
EP. *Genio aliquo fortasse malo.* FR. *Ita ut prædicas:*
PR. *Tacete obsecro.* MER. *Statim aderat Paulus cum optimo*
Quodam medico, id quod ex euentu colligo,
PR. *Quis ille Paulus?* ME. *Apostolus. Ille funditus*
Omnem helleboro mihi tumorem depulit.
PR. *Quid ais?* ME. *Euomuiq; opera magni ponderis.*
PR. *Apage, haud places, qui bona opera euomueris.* FR. *Hunc*
Quòd audias, te uehementer miror. PR. *Nihil*
Periculi est. FR. *An etiam nondum intelligis*
Hæreticum esse? PR. *Satis.* EP. *Mirum ni exustus fuit.*
PR. *Quid postea?* ME. *Omnes sunt ablatæ sarcinæ*
Et anteriores & posteriores simul.
Et maiorem in modum exhilarata est tum mea
Quæ ponè sequitur Conscientia. PR. *Quo id modo?*
ME. *Vnius concepta Christi fiducia.*
EP. *Hæreticus te aliquis misere decepit mi homo:*
ME. *An deceptus sim nescio, pacem me quidem*
Sentio adeptum cunctis abiectis operibus
Sola fide. FR. *Hem sola fide?* MER. *Ita inquam.* FR. *In pessimum*
Ruisti dogma hæreticorum hæreticissime.
Si Paulus isthuc te docuit, prorsus fuit
Papisticæ imperitus sanctimoniæ.
Quin si hoc perget docere passim, mox sacro

Romanæ ſedis percutietur fulmine.
ME. *At bruta nihil ille extimeſcit fulmina.*
LY. *Pergite, quoties uobis dicendum eſt? Pergite*
EP. *Miror, quî nam Paulus tandem reuixerit*
Cuius iam olim, doctores noſtri & Epiſcopi, &
Nomen & antiquata ignorârunt dogmata.
Nullumq́; (quod ſciam) in Romana curia
Locum obtinuit. FR. *Demiror te iſti credere*
Qui aut cerdo fuit, aut, quod credo magis, carnifex,
Aut quid refert, ſi iam reuixit maxime?
Non Chriſtianorum eſt doctor ſed gentium.
Viuat Cocleare & Vicelius & cæteri
Quos iam ſors Chriſtianis doctores dedit,
Quosq́; audiendos de cœlo intonuit pater.
ME. *Scilicet. At ſi tantum armaturæ fiditis*
Veſtræ, cur non erigitis Conſcientias,
Minutos terræ etiam obſeruantes calculos?
FR. *Dicam. Fidimus eadem opera & diffidimus:*
Neſcit enim homo utrum ſit dignus amore uel odio.
Ita nos armatura noſtra fortes ſumus,
Et interim ſunt mœſtæ Conſcientiæ
ME. *Mirum prorſus negocium.* FR. *Quamuis bene*
Speremus propter opera noſtra plurima,
Tamen iudicij illæ formidant exitum.
Qui ſemper eſt incertus. ME. *At mihi certus eſt:*
FR. *Credo hercle. Nam certiſsime damnaberis:*
LY. *Coràm iudice ſi quid lubet, contendite.*
Nunc iter agendum eſt. Ecce cucullate hoc tibi.

Nolo te frustra hic instituisse Academiam.

SCENA QVINTA.

SATANAS, FRANCISCANVS, EPISCOPVS, LYOCHARES, PRINCEPS, MERCATOR.

Male perdat deus istos sophistas impios,
Quibus die hodierna mane à summo statim
Ad hoc usq; diei uocatam operam dedi.
Adeo nihil sine me uolunt concludere,
Neq; in minimis rebus neq; etiam in maximis,
Ideo fortaßis, ut si res male cesserit,
Expediant se, atq; omnem in me culpam transferant,
Conentur. Ego mea facta tuebor approbe,
Neq; fatebor culpam quam nunquam fecerim.
Cuius iussu quæso aut instinctu ita hodie
Frequentes conuenerunt? Quo referente tam
Atrocia inierunt contra uerbum dei
Consilia? Ego hercle meos inspexi codices
Tota nocte, ut quorundam scirem crimina,
Quibus hodie in iudicio aduersari uolo.
Vt ergo legi & annotaui crimina, è
Vestigio reos perrexi inuisere,
Ne quis eos è manibus eriperet meis,
At medio in cursu me Sophistarum uocat
Cohors, sibi ut adessem, magni interesse illud mea
De quo consultando sit habenda concio.
Postquàm ueni, cognoui tandem quid rei

Esset, Conquesti sunt se Euangelio premi.
Nec ad extirpandum quidquam se prioribus
Consilijs proficere, quare se quid noui
Excogitasse aiebant, quod proponere
Vellent meo ut etiam probarem calculo.
Ita auscultando ac decernendo congrua
Tantum diei contriuimus. Vnde metuo
Ne aut iudicium neglexerim, atq; nemine
Accusante & contradicente, iudicis
Meos uideam absolutos iam sententia.
Aut recte docti in extremis resipuerint.
Verum saxo sciam tamen quæ gesta sint
Curriculo. Extemplo, si est quod metuo, capitula
Sophistica spiritus exagitet uertiginis.
Quorum opera tantum mihi perijt lucrum.
Euax. Res saluæ sunt. Saltare collibet.
Nunc primum ecce uenit Lyochares. Omnes probe
Instructos uideo, & rite mea ex sententia.
FR. Væ nobis, recta Satanas obuiam uenit.
Quo suades fugiamus Lyochares? LY. Quin ego
Vt procedatis suadeo, nisi uerbera
Mauultis accipere, quæ prolixe dabo.
Non est iam fugiendi nec tempus nec locus.
MER. Vbi est tuus herculeus iam animus, ut bestiam hanc
Conficias & pro te, & pro nobis omnibus?
SA. Cur tam sero uenitis electi mei?
Lyochares, cur tam serus? LY. Cum tot oneribus

Hos asinos non citius potui protrudere.
SA. *Credo. Hercle me breui ditißimum fore*
Video, quum mihi tot quotidie accedant opes.
Sed ubi relictus est Mercator optimus?
LY. *Eccum.* Non *agnoscis?* SA. Non *agnosco, neq;*
Esse arbitror. LY. *Est ut dixi, neq; alius heri*
Vllus mercator huc citatus est. SA. *Age*
Sophistarum iam iam aspicio uertiginem,
Nam isthic certe è retibus ereptus est meis.
Dum alia agere habens illorum synodo interfui.
Neq; tumet, neq; quidquam fasciculorum gerit.
Ha ha sophistæ quam pulchre uobis lucrum hoc
Rependam. Vah stultus ego illos qui audiuerim.
At interim uos tres cito mecum pergite, ut
Acceptum in uobis detrimentum sarciam.
FR. *Apage à nobis in maximam malam crucem.*
SA. *Vos quoq; mecum commilitones optimi.*
EP. *Quid ui trahis nos? An non qui simus uides?*
SA. *Video hercle perspicue uos esse acheronticos*
Et impiorum iungendos collegio.
FR. *Imò cœlestibus. Quid uim nobis facis?*
SA. *Quid multis opus? Huc aio mecum pergite.*
PR. *Heu Lyochares, ui trahimur. Quin fieri inhibes.*
EP. *Heu indicta causa corripimur ad inferos.*
Ad iudicem cœlestem prouocamus. LY. *Heus*
Satana, mitte, æquum postulant, tibi suadeo
Ne manibus ius tuum obtinere quærites.
Sed expectes iudicis & tu sententiam.

SA. Quid in re aperta aut iudice aut iudicio opus?
Tam hosce meos esse nosti, quàm quos maxime.
LY. Non inficias eo, sed isti pernegant.
Quamobrem ius decerni iure conuenit.
SA. An nescis, qui non credit iudicatus est?
LY. Scio. Sed isti se arbitrantur credere.
Quod uerum ne an falsum sit, iuris arguet
Dicußio. Vt ne ipsi quidem poßint queri
Vim aut ullam deniq; sibi fieri iniuriam,
Quare uim cohibe & iudicium unà accedito.
SA. Huc ergo si quid lubet. Ad iudicium etiam
Recte meditatus uenio. Experiar hercle an
Ita uentriosi, totq; onusti sarcinis,
Cœli portam uel tandem poßint ingredi.
Hoc sanè pro uobis laborabo magis,
Quo estis habitiores. Neq; tamen te negligam
Mercator, quanquam es quouis pumice siccior.
Quæretur certe, quo mihi omnes uendicem, &
Sophisticum ne quid noceat negocium.

CHORVS.

Periculosum, friuolum ac inutile,
Quin & nihil damnosius,
Quàm si suis audax opinionibus
Quis fidit in rebus sacris.
Mortaliumq; ducitur prudentia,
Innititurq; erroribus,
Aut spem fidemúe fingit, aut bonum aut malum

Autoritate Principum,
Papistica persuasus aut ecclesia,
Verbi Dei absq; numine.
Nullum ualens proferre testimonium ex
Apostolorum litteris:
Spei nec suæ consentiunt oracula
Accepta sunt quæ cœlitus.
Falletur ille spe fideq; protinus,
Illusus & damnabitur.
Ceu qui cibum potumq; sumit somnians
Et excitatus esurit,
Sic iste spe gaudebit hic multum quidem
Quam non probabit exitus.
Beatus ille quem Dei uerbum docet,
Certoq; ducit tramite.
Vnde actiones profluunt omnes suæ,
Nec fallitur fiducia.
Et spem fidemq; firma sustinet petra
Non diruenda fluctibus
Qualem Dei uerbum esse nullus hæsitat,
Qui sit salutis particeps.
Quod spes & acta firmat atq; credita
Cernenda præbet exitu.

ACTVS QVINTVS.

CHRISTVS, PETRVS.

CErte Satanas magnificum quid commentus est
Dum Papatum finxit, suisq; negocijs

Præposuit. Nihil enim Papatu audacius,
Nihil tetrius. Nil fidei perniciosius.
Nihil arrogantius, Nil pestilentius.
Nil quotidie Horco plura mittit funera,
Aut bello aut doctrinis perdita deterrimis.
Egregium impietatis stabilimentum, nouis
Quibusdam pietatem eradicans artibus.
Quotquot iam Christiano tecti pallio
Isthûc ueniunt, non fidunt misericordia aut
Fauore meo, sed iudicio cum iudice
Contendere uolunt, allegantes congrui
Aut condigni meritum, à monachis uidelicet
Edocti, nouorum nominum inuentoribus.
Rarus meæ adfert mortis huc fiduciam.
Ex quo Papatus colligitur industria
Quam nauat studiose inferorum Principi.
PE. Dispereat Papatus cum propter plurima,
Tum quod se prædicat sumpsisse originem
Ex me. Malim autem produxisse Cerberum,
Quàm tale magister aduersans monstrum tibi.
CH. Non te accuso, nec partus est tuus, scio,
Huiusq; olim pœnas mendacij dabit.
Donemus interim, ut meo se uel tuo
Nomine, ne, qui sit agnoscatur protegat.
Tibi certe eius opera minuitur labor.
Nec atteruntur claues isthoc tempore
Frequenti apertione, omnibus euntibus
Iustißima ad inferos trusi sententia.

Non gentes iam duntaxat ut olim, sed & ij
Qui Christiano censeri nomine uolunt,
Scita mei iudicij & processum nesciunt.
Quasi non denunciauerim clarißime,
Non solum rationem hic reddendam esse omnibus,
Sed & quæ sit satisfactio pro debitis.
Veniunt magnis quidem sed nihili sarcinis.
Et adulterino confisi numismate,
Quis debita nec soluunt nec possunt soluere.
PE. *Demiror te Papatum posse perpeti*
Ita diu in exterminum omnis rei sacræ?
Et ut perfundat tenebris omne hominum genus?
CH. *At si tenes quæ olim dixi haud mirabere.*
Quod nonnunquam diu permanet iniquitas,
Non est fauor sed potius indignatio.
Sed ecce Lyochares uix tandem cum suis
Satana præcedente aduenit. Quisq; in suo
Sedeat loco, & causis horum animum aduortite.
Tibi statera Michaël aptata sit probe.
Tibi Paule in promptu scriptæ sint sententiæ,
Vt pellegas quum fuerit opus & iussero.

SCENA SECVNDA.

LYOCHARES, PRINCEPS, EPISCOPVS, FRANCISCANVS, MERCATOR.

VT dixi, iudex tribunal occupat;
Senatusq; omnis in suis sedet thronis.
PR. Heu uultu nos irato iudex aspicit.
FR. Non nobis, sed huic hæretico iratus est,
Qui in extremis (ut ait) euomuit bona opera.
MER. Haud pœnitet euomuisse. Et exitus dein
Docebit, cui nam Iudex iratus siet.
FR. Tuam haud emerem salutem uiciosa nuce.
LY. Consistite in ordinem, & ut quisq; uocatus erit huc
Accedat, & pro se Satanæ respondeat;
FR. Miror Franciscum non adesse, cui meam
Commisi causam omnem. Hem deinceps qui uolet
Se diuorum commendet cuiquam. PR. Ego mihi
Meos patronos arbitrabar in uia
Occursuros, at ubi sint neutrum conspicor.
EP. Meus illic sedet inter assessores, parum
De me (ut uidetur) sollicitus. FR. Certum est tamen
Franciscum ubi ubi etiam sit aduocarier
Vt adsit. Ita ne me in iudicio deserat?

SCENA TERTIA.

LYOCHARES, CHRISTVS, PAVLVS, SATANAS, MICHAEL, PRINCEPS, EPISCOPVS, FRANCISCANVS, MERCATOR.

Metuende Iudex, Adduxi hosce quattuor
Quos iussus sum. Quod uero ueni tardius,
Non mihi sed illorum imputato sarcinis.
CH. Recte. Iubeto nunc fieri silentium.
LY. Audite. Silete & dicendi date copiam.
CH. Lege Paule decretum patris, quantum potes
Clare. PA. Ego Dominus Zebaoth & rerum conditor.
Volo hominibus notum esse omnibus & singulis.
Quia primus homo transgresso quod præceperam
Mandato, non se solum peccati reum
Fecit, sed simul omne suum uiciauit genus.
Statim ut mortis in hæreditatem cesserit.
At erga humanum genus ego misericordia
Tactus, statui inde à detrimenti tempore,
Perdita reparare in filio unico omnia,
Vt spe bona mihi mortales fiderent,
Ab intolerabili mortis tyrannide
Erepti, & translati in fauorem gratia.
Quia ergo, simul ac tempus uenit congruum,
Filius unigenitus mecum eadem sentiens,
Libenter opus ad definitum paruit,
Descenditq; è supremo cœli uertice
In uirginis uterum, similis mortalibus
Carne induta factus, sine peccato tamen.
Atq; dein uerbum mundo inculcauit palàm,
Nimirum quæ suæ esset mißionis &
Aduentus ratio & caussa, donec omnium

Suos in humeros sumptis peccatis (mihi
Cunctorum hominum uti soluerentur debita)
Decurrentis guttas sudauit sanguinis,
Seq; mihi uictimam obtulit placabilem,
Inter latrones morte probrosißima
In cruce moriens. Quia mihi (inquam) isthuc paruit;
Placuit & æterno est sancitum foedere,
Vt summa rursus uestiatur gloria,
Cœli terrarumq; potestatem gerat,
Et absq; eius nutu nemo moueat manum.
Quod iusserit fiat sitq; ratum perpetim,
Quod uetuerit non fiat & sit irritum.
In eo solo omnis hominum consistat salus.
Nemo saluetur nisi in illius nomine.
Et omnia pro arbitratu disponat suo.
Conuertat, seruet, reprobet, damnet quem uelit.
Vita & mors ad uerbum iugiter obtemperent.
Decreui præterea, ut sit ineuitabilis
Viuorum ac mortuorum iudex. Exigat
Factorum rationem à satrapis & regibus,
A cacodæmonibus, à tyrannis omnibus,
Ab infimis & summis. Et sententia
Quamcunq; aut ad uitam aut ad mortem dixerit,
Stent & mortales cum creatis omnibus.
Nec ulla prouocandi sit licentia.
Nolo ego damnare quem filius absoluerit.
Sed nec seruare uolo ille quem damnauerit.
Firmiter isthæc pro meritis decreui suis,

Hostes

Hostes donec suos pedum conspexerit
Positos scabella suorum despectissima.
Actum in cœli arce, mei post mortem filij
Anno primo. CH. *Iam autoritate cognita*
Voca Lyochares singulatim quemlibet,
Vt solitam reddant rationem & respondeant.
LY. *Accede Princeps primus ad subsellia,*
Et de cunctis in uita acceptis à Deo,
De principatu, dignitate, honoribus,
Diuitijs atq; potestate atq; cæteris
In tota uita, rationem probabilem
Reddat, si modo cupis salutem consequi.
Tuaq; ratio ad decalogi spectet terminos.
PR. *Væh mihi, primus uocor. Tu procede obsecro*
Franciscane, & pro te & pro nobis omnibus.
FR. *Nequaquam.* PR. *Non eo. Quin tu is Episcope.*
EP. *Memento iam diplomatis & procedito.*
SA. *Vbi nunc pristina uestra est audacia & animus?*
CH. *Attrahe Lyochares ui reluctantem, neq;*
Enim sponte iturus uidetur. LY. *Huc eas.*
SA. *Iudex metuende, licet ne pauca proloqui?*
CH. *Licet.* SA. *Quoniam ueteri dictum est sententia;*
Qui baptizatus crediderit, saluabitur,
Qui uero non crediderit condemnabitur.
Ita ut in fide omnis iudicij discußio
Consistat. Frustra mihi uidetur calculus
In horum accipiendis teri rationibus.
Mihiq; diu rem iudicatam protrahi.

Quippe mihi constat horum credere neminem,
Quod facile non stupidus ex multis colligat.
Nec te isthuc iudex qui nosti omnia præterit.
Proinde postulo ne audiantur, sed mihi
Vt ante damnati addicantur protinus.
CH. *Quid uos Satanæ respondendum arbitramini,*
Qui uos sibi caussa indicta addici postulat?
PR. *Quid, Nisi quod iniquum postulat, ut solet,*
Calumniatur enim nos credere pernegans.
Quomodo non crederemus populi capita? Eam
Nos fidei articulos scimus quàm qui maximè.
SA. *Articulos fidei scire, non est credere.*
Quare ne iudex audiantur postulo,
Sed mecum eant digna accepturi præmia.
EP. *Non equidem tua moramur præmia. Nec tibi*
Fidei orthodoxæ principes seruiuimus,
Credentes, quicquid Romæ *credunt optimi,*
Penes quos soluendi ac ligandi copia est.
SA. *Ligant sanè illi & soluant quicquid lubet*
Modo sit sine præiudicio & iudici & mihi.
Præcipui Romæ *sunt mei & mihi seruiunt.*
Nec recte credunt, nec recte credere docent.
Quamobrem illorum isthic nil ualet autoritas.
FR. *Quid agis Satana? Quamuis uincas mendacijs*
Hos esse tuos, attamen haud uinces me, nisi &
In perfectos te ius habere somnias.
Tua postulato, nec eo usq; impudentiæ
Procedas, ut cœlestibus inijcias manum.

SA. Quos mihi perfectos aut cœlestes obijcis?
Scio quos dicas. Qui mihi perfectè seruiunt.
Et eadem opera iungi uolunt cœlestibus.
Ex quorum corte etiam tu ades sanctißime.
Sed iudex, altercando laceramus diem:
Quin hos iubes iam nunc prandere apud inferos,
Mihiq; iudicatos addicis meos?
EP. Negamus nos esse huius, sed iudex tuos.
Quod nos probare posse non diffidimus
Ex sarcinis quas ferimus, quare quæsumus
Ne indicta caussa aduersum nos pronuncies.
FR. Ferre potes Satana, iudex ut decernat, an
Caussam nobis dicere liceat? SA. Et maximè:
Quandoquidem Iudex uos esse meos perspicit.
CH. Lege decretum Paule. PA. Quoniam Satanas reos
Quòd non credant, sibi indicta caussa petit
Addici, at contra illi se affirmant credere,
Idq; probaturos ex allatis sarcinis.
Placuit Christo atq; Apostolico senatui
Rei ut audiantur, & ratione reddita,
Quibus queant modis ut se credere probent,
Expensis donec sarcinis appareat
An credant nec ne, ne queratur quis sibi
Iniuriam fieri, sed iuris copia
Data, legitimæ subiaceant sententiæ.
FR. Recte isthuc habet. At porrò Iudex quæsumus,
Quia unusquisq; nostrum patronos sibi

Peculiares ex diuis ſelegit, &
Illis uiuentes ſtrenue ſeruiuimus,
Vt noſtram cauſſam agerent iſthuc uenientium,
Nempe hic Baptiſtam habet & Mariam matrem tuam,
Is uero aſſeſſorem tuum Petrum Apoſtolum,
Heus quos tu habes? MER. *Nullos.* FR. *Hem Nullos? Væh tibi.*
Cæterum ego Franciſcum elegi mihi unicum:
Hos iube nobis adſint, & huc iam prodeant,
Vt noſtris in ſe meritis referant gratiam.
SA. *Non uero admitto ullos patronos, nec alijs*
Nec uobis, nec peregrinum iſtum morem ſino
Iudicio huic introduci. PR. *Te iudice.*
Sed iam non abs te quærimus ſententiam.
SA. *Recte. At quid ſi ego uobis patrociner? Nam haud parum*
Pro meritis in me ueſtris uobis debeo.
Sed quid opus multis? Decernat iudex & hoc.
EP. *Iſthuc ipſum petimus.* CH. *Animũ huc aduortite.*
Lege decretum Paule. PA. *Quia manifeſtum eſt ſatis*
Poſt mortem inter bonum et malum haud eſſe mediũ,
Sed rebus exempti humanis, aut impij aut
Pij ſunt. Nec pij patronis indigent,
Quum illis ſit exploratus iudicis fauor.
Neq; piorum ullus patrocinatur impio,
Nec impius auditur cauſidicus pro impijs,
Placuit Chriſto atq; Apoſtolico ſenatui, ut

Reorum quisq; & stet pro se & respondeat.
Quum hîc ueritate non calliditate sit opus.
SA. *Et isthuc rectè habet.* LY. *Te iam rationibus,*
Dandis para. Vos cæteri in uestrum locum
Consistite seorsum donec uocemini.
SA. *Mihi, uideo, sunt explicandi codices:*
Negocium gliscit. ME. *Rectè ego fiduciam*
Patronorum euomui. LY. *Tacete cæteri.*
Audis Princeps, rationes expedi cito.
CH. *Dic iam quid acceperis unquam in uita tua*
Et quomodo expenderis. PR. *Acceptorum quidem*
Non magna est copia iudex, & quantum æstimo,
Expensa uincet accepta omnia plurimum.
CH. *Quo pacto isthuc?* PRI. *Si quid pro acceptis debui,*
Dissolui, missumq; tuus me uicarius
Fecit, & operibus insuper ornauit bonis.
Pro quibus ex condigno atq; congruo mihi
Debetur merces, ut te mirer poscere
A me rationem, & non magis de præmijs
Mihi dandis cogitare. SA. *Euge ut uirum decet.*
CH. *Quid tu ais? Ecquando dissoluisti debita?*
Quo teste? Quo numismate? Quis uicarius
Te missum fecit? PR. *Oh Romanus Pontifex.*
Quasi nescias illum tuum esse uicarium?
Is me etiam isthoc communijt diplomate,
Perlege. CH. *Non accipio. Nec ullus est mihi*
Qui præsens sum regoq; omnia uicarius.

Est quod dixi olim, permultos fore, non modo
Meos qui se uicarios mendaciter
Sed & Christos essent dicturi perfide.
An me puerum putasti, cui fieri satis
Diplomatis uel bullis queat inanibus?
Aliter reddas rationem oportet, & fidem
Melioribus confirmes testimonijs.
PR. *Neq; scio neq; didici aliter, sed hæc satis*
Vel maximis pro debitis esse arbitror.
Et opera isthæc omnem testificantur fidem.
CH. *Qui nescit nescietur. Quare nil agis.*
Recita tu ex codice omnia huius debita.
SA. *Per summas duntaxat capitum, an per singula?*
CH. *Præcipuas summas recita.* SA. *Scriptæ sunt probè,*
Pro principatu, dignitate, honoribus,
Diuitijs atq; potestate, atq; cæteris
Quæ externa ac interna accepit, mille attica
Debet talenta. Quòd autem hæc cuncta nequiter
Prodegit, & est abusus in superbiam,
Non contra homines solum sed & aduersus Deum,
Talentorum sanè tria debet millia
Porrò quod hostili te Christum & tuos manu
Est persecutus, et pro unius sanguine
Occisi, millia talentorum quindecim
Debet. Præterea ex decalogo pro cæteris
Et uerbis & factis, millia debet decem.
Summarum summa, Viginti nouem facit.

Talentorum atticorum millia. Pro quibus
Illum mihi Iudex addici postulo,
Donec soluat quadrantem etiam nouißimum.
CH. Tot tantaq; debita te soluisse prædicas?
PR. Prædico, Diploma uide. Quum tantũ haud debuĩ
SA. Non? Quia it inficias, perscrutetur sarcina
(Iudex) quam tergo fert. CH. Fiat. Dissolue tu
Lyochares & scrutare. LY. Vah quàm fortiter
Est constricta. At nihil necessum est soluere.
SA. Qui sic? LY. Extra numerus omnis signatus est
CH. Lege ergo. LY. Summa summarum omnium
quæ in hoc
Perscripta sunt fasce, nouem & uiginti facit
Talentorum atticorum millia. His manu
Propria subscripsi conscientia principis,
PR. Heu ueris uincor. SA. Iam iudex intelligis
Et hunc debere plurimum nec credere,
Nec esse soluendo, quid superest nisi ut mihi
Donec soluat dedatur? PR. At ego supplico
Iudex, nec ab hoc permotus aduersario
Sententiam præcipites. Diploma accipe.
Et si quid hoc non est solutum, plurimum
Mecum attuli bonorum operum & summa merita
Quibus solui potest, atq; probari fides.
SA. Erras homo, res non agitur hic diplomatis.
Sed qui bona egit est salutis particeps,
Qui mala uero æternis dabitur incendijs.
PR. Bona ergo nonne me fecisse perspicis?

Ex quibus & debita queant solui & perspici
Fides? SA. *Nondum.* PR. *Næ tu calumniator ex*
Professo es, qui non uideas quæ uides bona.
SA. *Impietatis hic non fidei uideo opera,*
Et adulterino te fretum nomismate.
PR. *O hæreticorum singularis artifex,*
Qui isthæc adulterina uoces atq; impia.
SA. *Litis iudex nullus erit finis, nisi tua*
Quid sentias dicatur iam sententia.
CH. *Lege decretum Paule.* PA. *Quia reus ex sarcinis*
Et diplomate, cunctisq; quæ secum attulit,
Et debita se confidit posse soluere,
Fidemq; demonstrare argumentis suam,
Placuit Christo atq; apostolico senatui,
Vt debita ponderentur atq; sarcinæ,
Ipsiusq; totus insigni cum aqualiculo,
Aequis utrinq; iam in statera lancibus,
Vt quanti ualeat cum suis intelligat:
SA. *Placet sententia.* PR. *Neque hercle mihi displicet.*
MIC. *Huc ergo accedite.* CH. *Pone Michael sarcinam*
Quam tergo huc gestauit, sui insciens mali,
Talentorum atticorum uiginti nouem
Millia scilicet. MIC. *En sunt in lancium altera.*
SA. *Quid si meum etiam apponam iudex codicem?*
CH. *Appone.* MIC. *Vah uix hæc statera sustinet.*
CH. *Tu contrà pone in alteram quidquid lubet:*

PR. Diploma satis erit. MIC. Nondum. PR. Addam plura, si
Opus fuerit. MIC. Adde. PR. Propria hæc sunt bona opera.
MIC. Nondum satis, PR. Addam & quæ emi aliena. MIC. Nil agis.
PR. Mirum profecto negociũ. Addam etiam hæc tria
Altaria, monasteriumq; diues, &
Vestes sacras, sat hæc superq; erunt, scio.
Sine. MIC, Nil trahunt. SA. Quin simul imponis omnia
Quibus fidis, nec sic uinces debita tamen.
PR. Scio te isthuc uelle. At ego te diruptum uelim
Sacella duo ponam, quæ construxi affabre.
MIC. Frustra sunt PR. Miror quidnã hoc sit negocij:
SA. Tuum ego ingenium demiror prorsus plumbeum,
Qui non expendas, quanto sanguis ciuium,
Euangelijq; causa & contemptus Dei,
Rapinæq; ex quibus construxisti omnia,
Istis cunctis tuis nugis potiora sint.
PR. Ne mea curato. Omnis mouendus est lapis.
Age, Missæ restant & ieiunia & preces,
Et acquisita merita, quæ addam deniq;
Vt dispereas quum me uicisse uideris.
Nunc sine uideam. MIC. Vide. Ne his proficis quidem.
Paleæ sunt aridæ. PR. Ne rideas precor.
MIC. Profer alia si habes. PR. An quid sit reliquum haud scio.

Hei mihi. Sed sarcinas scrutabor penitus. Oh
Ponderis haud exigui adhuc indulgentias
Repperio. Hem nunc, uide. MIC. *Tipulæ sunt.* PR.
Hei mihi
Quàm sum grauatus in his portandis sarcinis,
At eam quam tergo gestaui sensi leuem,
Isthic mirabilem experior catastrophen,
Illæ apparent leuißimæ atq; nullius
Ponderis, at isthæc contra prorsus plumbea.
O ubi iam est Franciscanus animam qui suam
Pro me & pro debitis opposuit pignori.
SA. *Quid tempus terimus? Quin & hunc imponimus?*
CH. *Michael, Lyochares, & tu unà hunc imponite,*
MI. *En sic.* LY. *Papæ. Plumbeus in nostra erat manu,*
Sed aduersus debita uidetur plumeus.
PR. *Heu heu, quàm turpiter deceptus sum miser.*
CH. *Sat uisus est. Deturbator iam ex lance. Quid*
Nunc? Credis? Aut qua re solues debita?
SAT. *Obmutuit.* CH. *Ad sinistram hunc Lyochares loca.*
Et alium accerse. LY. *Heus tu, tibi dico Episcope*
Accede huc, atq; tuas rationes explica.
Tuamq; confirmes fidem quantum potes.
EP. *Heu quàm male ratio succeßit Principi.*
Totus trepido. Vin tu pro me procedere?
FR. *Quin & ego ad usq; pedes à uertice horreo.*
Hinc isthuc, quòd patronis destituimur, &

In ignoto orbe uersamur apud iudicem.
Magno animo sis. Tumes egregie, & infula es
Episcopali insignitus præ Principe.
EP. Recte mones. Ille prophanus quidam fuit,
Nec cognitus nec commendatus iudici.
LY. Quid consultas? CH. Et hunc Lyochares ui attrahe.
LY. Ecce hoc tibi. Cur non accersitus uenis?
CH. Expone rationes. EP. Num me scis Christe, qui
Fuerim? CH. Scio. Tu temet quoq; faxo ut scias.
EP. Episcopus fui præcipuus in grege.
SA. Id scilicet Iudex quod inter oues lupus.
EP. Tace rabula. CH. Rationes inquam expone. Dic
Quid debeas pro acceptis. EP. Quin potius rogas,
Quid mihi pro meritis operibusq; debeas?
SA. Recte ita uiuam. CH. Dissolue primum quæ mihi
Debes, tum & ego resoluam quæ tibi debeo.
EP. Nihil tibi quod sciam debeo. CH. Non mihi placet
Hæc ratio. Ergo ne mecum uis contendere?
Recita tu ex codice quid isthic mihi debeat.
Scio te accurate perscripsisse singula.
SA. Vis ergo singula recitari? CH. Nil opus.
Præcipuas summas, ut prius, recita. SA. Bene.
Pro dignitate ecclesiastica, atq; pro
Honoribus & potestate, & pro corpore
Proq; anima, & pro donis utriq; præstitis,
Proq; alijs externis internisq; omnibus

Talenta mille debet attica. Porrò, quod
Pro acceptis nunquam gratias egit, sed in
Superbiam abusus est, & contra te & tuos
Verbis, factis & cogitationibus,
Consilijs, cæde, hostiliq; animo insanijt,
Papæq; uelut Deo seruiuit unico,
Talentorum duodecim debet millia,
Præterea, quod fuit scortator improbus,
Et audax cunctæ transgressor legis Dei,
Dolium & auariciæ prorsus inexplebile,
Suosq; quod oneribus deglubit subditos,
Et pro alijs decalogi transgreßionibus,
Talentorum decem debet millia. Dein
Et pro innocentum plurimorum sanguine, &
Quod inter Principes seuit discordias,
Talentorum alia item debet millia decem,
Summarum summa, triginta tria conficit
Talentorum atticorum millia. Cæterum ut
Hæc uera cognoscantur, scrutetur uolo &
Huius sarcina quàm fert, à conscientia
Tergo impositam. LY. Consentit & hæc prorsus tuis
Satana rationibus. SA. Ecce. CH. Et tu te prædicas
Nihil debere: EP. Non consueuimus homines
Pro acceptis aut nostris pro iniquitatibus,
Vnquam tam accurate rationem ponere,
CH. Vt dicis, quare uos absorbent debita.
EP. At quanquam tanta debeo, iste tamen tumor,
Et infula biceps palliumq; & bona opera,

Et cætera in meis allata sarcinis,
Vel pro maioribus facile facient satis.
CH. Quia igitur & tu in hac opinione es, &
Isthac fretus peruenisti huc fiducia,
Lata prius & te suscipiet sententia.
Quare actutum omnes ad stateram pergite, &
A tergo debitorum auferte sarcinam
Et in alteram stateræ ponite lancium,
Tuumq; si uis Satana appone codicem.
SA. Volo uero maximè. Lites huiusmodi
Quantum ego quidem existimo, celerrimè & optime
Statera dirimuntur. MIC. Hîc sunt debita.
CH. Et illum quantus quantus est, in alteram
Cum meritis & operibus, & bicipiti insula
Cumq; supercilijs arduis & æqualico,
Cumq; alijs quas secum apportauit sarcinis
Imponite. LY. Vah & hic in nostris plumbeus
Est manibus. EP. Nil profecto me imponi est opus.
Facile uincent merita. SA. At impositus facilius
Vinces. Sinite nunc. MIC. Eiusdem propè ponderis
Musca esset imposita. EP. Hei mihi quàm grauia sunt
Debita, & aduersus ea collatus sum nihil.
In terris hercle magni habitus sum ponderis.
Nunquàm hanc speraui fabulæ catastrophen:
SA. Id rectè tu quidem & mea ex sententia,
LY. Oppido leues iam terra fert Episcopos
CH. Deijcite iam. Sat apparet quanti fiet.
Heus tu, iam perspicis quid nam mihi debeas.

Nec sis soluendo, quodq; in te prorsus tuam
Omnem, non in me, statueris fiduciam.
Quid tibi debeo? SA. Quàm piscis mutus est magis.
CH. Et hunc Lyochares ad sinistram colloca.
Et alium accerse. LY. Heus tu cucullate, huc ueni.
Operumq; tuorum da rationem iudici,
FR. Vicit Satanas illorum neutrum credere.
Nec exoluisse peccatorum debita.
Scilicet imperfecti fuerunt, nec opera
Supererogationis habuerunt, quæ ego
Mihi per uiginti annos paraui sedulo.
Ibo igitur, facile ratio constabit mea.
Magno animo Iudex iudicium accessi tuum.
SAT. Imò etiam magno uentre. FRA. Opera sciens bona,
Quis per multos annos haud segnem operam dedi.
Tibi diu noctuq; studiose seruiens
Ieiunando, orando, & uigilando plurimum.
Insuper & ab ouis abstinui atq; carnibus.
Interula quoq; propter te sum usus lanea:
Et sacrosanctum istum gestaui habitum, in meæ
Probitatis iusticiæq; testimonium,
Et canabino me succinxi fune, ne
Mihi cum prophanis conueniret quidpiam:
Præterea ex calceis fenestratis pedes
Prospexere, ut censerer mundus integre.
Quid castitatis memorem & obedientiæ,
Paupertatisq; munia perfectißima?

Omnis caute tactum fugi pecuniæ.
Mendicandoq; uictum quæsiui meum. In
Summum ita perfectionis perueni gradum.
SA. Quantopere perfectus sis, hic testabitur
Codex, inq; tuo pendens tergo sarcina.
FR. Tace calumniator. Quare horum memor
Iudex, haud istius audies sycophantias,
Si quid criminis obijcere conabitur.
Quin potius mihi pro tanto in te studio, ut bona
Dignaq; des præmia cogitabis. SA. Te hercule
Virum iudico. CH. Næ tu planè imperitus es
Tranctandarũ hic rerũ. Quid mihi opera tua occinis
Aut cur præmia pro illis à me audes poscere?
Qua te fronte mihi seruiuisse prædicas?
Quis iußit facere opera, quæ commemoras bona
FR. Franciscus. CH. Francisco ergo, non in his mihi
Seruiuisti. Proinde ito & ab illo tuam
Poscito mercedem. Mihi pro acceptis iam, adeoq;
Pro, ex lege aut contra factis rationem expedi.
FR. Atqui ea nulla existimo ratione digna, quæ
Francisci non expresse dicit regula.
CH. At ego contra existimo ratione digna, non
Quæ Franciscus aliquis, sed quæ iußit Deus.
FR. Istud equidem nostri magistri non docent.
Si quid tamen ad iussa Dei attinet, & illa me
Complesse puto, & supererogasse plurima.
Vnde mihi merces ex condigno competit,
Aut si id forte minus, certe tamen ex congruo.

CH. Video

CH. Video cuius farinæ sis, & quòd tibi
Tanquam iusto iustorum poscas præmia.
Quapropter ut hic tibi error excutiatur, ex
Codice Satana cuncta huius prome debita.
SA. Ausculta tu perdiligenter, ut tuæ
Omnes perfectionis perdiscas gradus.
Primum pro corpore & anima & pro dotibus
Internis externisq;, sexcenta attica
Debet talenta. Porro quòd hisce nequiter
Abusus est, & corpus robustum quidem,
Mollicieı & ueternoso ocio dedit,
Animam autem uarijs imbuit impietatibus,
Duo millia & quadringenta talenta attica
Debet. Præterea quod pro concionibus
Verbo Dei impie & præfracte restitit,
Et contumeliose de illo locutus est,
Talentorum nouem debet millia. Dein
Quòd proditione & consilijs uerbi duos
Interfici fecit præcones, quindecim
Talentorum millia debet. Sed quòd fuit
Cynædus, & uerbis factisq; plurimis
Legem Dei transgressus est, millia decem
Talentorum debet. Sic omnis debiti
Summarum summa est, atticorum millia
Septem trigintaq; talentorum. Et ne neget
Vide Lyochares quis numerus in sarcina
Signatus sit. LY. Tuo prorsus conuenit & hic.
SA. Ecce attulit hanc perfectionem nescius.

CH. Tantum debes. Pro quo tibi poſcis præmia?
FR. Rogas? Pro enumeratis ante operibus bonis.
CH. At ego ſolutionem iam pro debitis
Enumeratis plenam poſtulo. FR. Nunquam hercule
Tot me animaduerti contraxiſſe debita.
Sed inficiari nequeo, ita teſtimonijs
Oppreſſus ſum uel mille à Conſcientia.
Vtcunq; tamen habet res, ex his quæ attuli,
Hac præſertim ſacro ſancta ueſte, omnia
Abſolui diluiq; poſſunt, ut dein
Et mihi condigna debeantur præmia.
SA. Quin in ſtatera expendi iudex præcipis
Et debita huius & quæ opponit debitis.
CH. Sic fiet omnibus qui mecum litigant:
Vt ſe cognoſcant nullius eſſe ponderis.
Proinde actutum uos ſtateræ debita,
Et contra hunc cum ſuis omnibus imponite.
MIC. Huc ergo Lyochares à dorſo ſarcinam
Iſtius trade. LY. Habes. CH. Iam & hunc cum calceis
Cumq; cucullo alijsq; quibus fidit omnibus
In alteram ponite. LY. Et hic ponderoſus eſt.
SA. Tantum ne ſuperos petat, haud contra debita.
MIC. Diſcedite iam. Pondus haberet maius culex.
Diſtædet operam dare rebus tam inanibus.
FR. Vah, illius quanta grauitas eſt ſarcinæ.
Non æquam eſſe hanc ſtateram oportet, in qua ego
Cum tot bonis operibus tam uideor leuis.
In Papæ iudicio nihil eſt hac ueſte, uel

Grauius uel dignius uel sanctius, & ea
Indutos omnes pro perfectis iudicat.
CH. *Deturbatote murmurantem protinus*
Et ad sinistram collocate. FR. *Prius ego*
Ruituram omnem cœli putassem fabricam,
Quàm mea opera, & præsertim hanc uestem ita nullius
Momenti & ponderis fore contra debita.
SA. *Concede huc aio uirorum perfectißime.*
Et tecum si placet perpetuo ringere.
CH. *Reliquum accerse Lyochares.* LY. *Heus Mercator huc*
Et tu ad iudicis accede iam subsellia,
Et pro uita tua rationes explica
MER. *Desiderate iudex. In terris ego*
Verbi tui monitu meis pro debitis
Subduxi rationem, quam credo firmiter
Et hic & perpetuo tibi probarier.
Intelligens enim mea multa debita,
Et ex operibus iustificari neminem,
In te solum omnem transtuli fiduciam.
Constat enim te ob peccatores missum à patre.
Nimirum ut illorum peccata solueres,
Patriq; reconciliares in sanguine tuo,
Nec ullum ita grande conflauisse debitum,
Quod non in te tolli queat fiducia.
Hoc mißio, officium, mors & sanguis tuus,
Victoria, regnumq; tuum atq; resurrectio,

Testantur. Insuper Prophetæ & Apostoli
In hoc uno ore omnes consentiunt, tuo in
Nomine remißionem esse sitam debiti,
Nec credentem in te condemnari quempiam.
Credo igitur & mea te soluisse debita,
Tuaq; solius opera esse liberum
Ab inferis, peccatis, morte atq; Satana.
In cuius rei præclarum testimonium,
Nullis stipatus huc perueni sarcinis,
Neq; meis neq; alienis fretus operibus,
Nec ullius causidici confisus opera.
Magni duntaxat faciens misericordiam,
Qua me suscepisti & conseruasti prior,
Qua & me spero conseruatum iri perpetim.
SA. Subdolus hic iudex est palpator. Te caue
Decipiat. Eius iam recitabo debita,
Tu quidquid debet, ut dissoluat præcipe.
Nec ita phaleratis acquiescas uerbulis.
MER. Num tu Satana accusabis electos Dei.
Si me accusabis, accusabis iudicem,
Qui debita in sese mea cuncta transtulit.
SA. At ego constanter te electum esse pernego.
Qui plurimis seruieris iniquitatibus,
Pro quibus accusabo te, ut quod meritus feras.
MER. Vtrum sit uerius iudex pronunciet.
CH. Lege decretum Paule. PA. Qui reus pro debitis
Vnius Christi nititur fiducia,

Quòd scilicet illa suo soluerit sanguine,
Cui diuini uerbi consentit ueritas,
Placuit Christo atq; Apostolico senatui,
Ne debita eius conquirantur, nec aliquis
Vllo pro debito illum accusare audeat.
Qui contrà fecerit læsæ habeatur reus
Maiestatis, suæq; ferat audaciæ
Pœnas, quòd aduersus deliquit iudicem.
SA. *Si non sophistis extreme malefecero*
Regnum ruat meum. Nam illis dum operam dedi,
Ex retibus tum isthic meis elapsus est.
CH. *Tu ad dexteram huc consiste.* LY. *ochares iube*
Fieri silentium. LY. *Silete, attendite.*
Summam ut iudex pronunciet sententiam.
CH. *Quoniam Mercator hic credidit, & ita fide*
Solutionem debitorum nactus est.
Placet mihi atq; Apostolico senatui
Vt iustus, in iustorum transeat locum, &
Patri mihiq; sit cohæres perpetim.
Et quoniam hi tres non credidere, nec fide
Sua curârunt ut soluerentur debita,
Sed in se & sua confisi, me contumelijs
Meosq; infandis afficere iniurijs,
Hostesq; se meos probârunt strenue, ut
Ita quisq; eorum plus quàm unam animam debeat,
Placet mihi atq; Apostolico senatui,
Vt impij in impiorum transeant locum,
Inq; inferorum fundo condignas luant

Impietatum suarum pœnas perpetim.
Donec quadrantem etiam soluerint nouissimum.
Dixi. Tu hunc Petre iustorum iunge cœtui.
Tu (ut scis) Satana, tuos curato molliter.
SA. Scilicet omnem in eos euomam ægritudinem hanc
Quam mihi sophistarum mala peperit cohors.
Venite nunc ut prandeamus, appetit
Meridies. FR. Nos ab hac omnes sententia
Forma optima modoq; prouocamus ad
Patrem cœlestem. Quis ferat hanc iniuriam,
Probi ut damnentur & seruetur improbus,
Qui nullam unquam operibus operam dedit bonis?
SA. Oh, non uacat patri uos ut hodie audiat.
Quare mecum, Cras si patri uidebitur,
Latam contra uos retractet sententiam.

EPILOGVS.

Sic ibunt hi pœnas ad perpetuas, sed iste
Contrà cœlestium iungetur cœtui:
Vt utraq; doctrina suos habeat exitus.

CHORVS.

Papatus pereat dicite supplices,
Qui Christi cupitis crescere gloriam,
Nugis quam ille suis destruit impie,
Praue ut constituat suam.

Papatus pereat dicite supplices,
Longæuiq; senes & iuuenes simul;
Ne uos ille suis impietatibus,
Iram ad perpetuam inquinet.
Papatus pereat dicite supplices,
Quiscunq; est animus uiuere perpetim,
Ne uos præcipites in barathrum trahat,
Aut mortis capiat iugo.
Papatus pereat diximus, impij &
Fundamenta quatit continuo throni
Cœlestis pater, ut præsidio suis
Se monstret fore iugiter.
Papatus cecidit, plaudite fortiter,
Iamq; Euangelij sidere ducimur,
Non incerta salus pectora gaudioq;
In cunctis fouet ubere.

PSALMVS QVINTVS CARMINE REDDITVS per Eobanum Hessum.

Vincenti pro hæreditatibus Psalmus Dauid.

PErcipe uerba tuas non uana ferentis ad aures
Mi Deus, & linguæ suscipe uota meæ.
Conceptas admitte preces clamantis, & audi,
A te solo aliquam uerba rogantis opem.
Quo sine non alius Deus est mihi, non alius rex
Quem precer, aut coràm quo mea damna querar.
Nunc rogo digneris pater exaudire uocantem,
Quamprimum orta noui lumina solis erunt.
Mane nouo tua templa petam, spe plenus adibo
Te quoq;, ut obseruem quid tua dextra paret.
Non equidem Deus es ceu uana è gente Deorum,
Impia cui placeant, qui mala facta probet.
Te neq; consistet coràm ueri impius osor,
Turba maligna tuos corruet ante pedes.
Ante tuos oculos stulti fugêre, nec unquam
Conspectus poterint fulmina ferre tui.
Omnes nanq; habuisti odio male semper agentes,
Vindice te mendax lingua coacta tacet.
Sanguinis & cædum cupidos Deus odit, abhorrens
Quorum sunt uarijs pectora plena dolis.
Ipse autem tua templa petam, tua limina uisam,
Confidens animi de bonitate tui.

Illic